
Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

57. szám

Szentírásvasárnap, 2004

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2004

Tartalomjegyzék

A Sínai-hegyi kolostor, és legnagyobb kincse, a Sínai kódex (V.É. felvételei)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek	2
A jövő reményéből élünk (Gaál Endre)	4
Pozitív eszkatológikus főszereplők a qumráni könyvtár anyagában, 2. (Xeravits Géza)	14
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 47. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	23
Hippói Szent Ágoston és a Szentírás (Török Ildikó)	31
Cigányok, cigány bibliafordítás 3. (Tarjányi Béla)	33
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	38
IBB (Zsuppán Monika)	43
Olvasóink kérdezik (Székely János)	44
Társulatunk életéből	48
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k
az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

jeromos@biblia-tarsulat.hu

www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Nyomda: 3.14L Nyomdaipari Szolgáltató Kft.

Ajánlás

Küldetésünk van: az élet szolgálatában lenni számunkra nem dicsekvés tárgya, hanem kötelesség, amely abból a tudatból fakad, hogy az a nép vagyunk, »melyet Isten szerzett magának, hogy az Ő csodatetteit hirdesse« (1 Pét 2,9).[...] Miközben fölragyogtatjuk az élet Evangéliumának eredeti újdonságát, mindenkit tudunk segíteni abban, hogy az értelem és a tapasztalat fényénél fedezze föl, mennyire megvilágosítja a keresztény üzenet az embert, teremtésének és létezésének tartalmát: értékes találkozási pontokat és dialógustémákat fogunk találni a nemhívókkal is, hiszen valamennyien arra törekszünk, hogy az élet új kultúráját előmozdítsuk.

II.János Pál pápa
(Részlet az »Evangelium Vitae«
körlevélből, 1995..március 25.)

A másik

*Elveszteni és megtalálni:
Micsoda kétségbeesés!
Micsoda öröm!
De vajon rád találtam már?
Vajon rám találtál már?
Igen is, nem is,
Se igen, se nem,
Már nem tudom ki vagy,
De igent mondok rád,
Akkor is, ha nem látlak,
Akkor is, ha nem értlek.
Szeretni akarlak mindvégig.
Hogy mire jó az egész,
Vezet-e valahová,
Mi értelme van?
A szeretet maga.
A próbák, melyeket kiállok,
A nehézségek, melyeket legyőzök.*

* * *

Megbocsátani annyi, mint elengedni a tartozást (Mt 18,27). Semmisnek nyilvánítani, azt mondani, hogy nincs többé. Milyen nehezen mondjuk ki egymásnak ezt a kiengesztelődésben, hogy nincs többé. Pedig kiengesztelődés nélkül nincs ünnep. Amíg a salakhegy elárnyékolja a napot, addig árnyékban maradunk. És a salakhegy egyetlen szavunkra eltűnhet, és újra süthet a nap. És mi mégis milyen nehezen mondjuk ki ezt az életadó szót!

Havva

Akik a földön járnak...

(Boldog Teréz anya emlékére)

*A földön már rég
nem járnak angyalok
álruhában sem.
Helyettük irgalmasszívűek
nesztelen léptekkel
kutatják fel a kirabolt
haldokló lelkek millióit,
hogy sebükre gyógyírt
hítsenek,
néma jajukba
fohászt imádkozva
mezítlenségükre
fehér gyolcsot
terítsenek...*

*E kifosztottakat
zsákmány után futva
eltiporja a világ,
de vár rájuk
a Legkifosztottabb,
ki szeretetével legyőzte
a bűnt és a halált.*

Gaál Endre

A jövő reményéből élünk

*Összefoglaló a bibliai eszkatológiáról, 3. rész¹
(Az 1. részt l. Jer.Füz. 49.sz.; a 2. részt l. Jer.Füz. 53.sz.)*

1. A szinoptikus evangéliumok

Már szoltunk arról, hogy a Názáreti Jézus az Isten országa közeljövételének meghirdetésével eszkatológikus témát állít tanítása középpontjába. Említettük azt is, hogy az ítélet apokaliptikus adottságával is számol, mindenesetre az apokaliptikus sémától eltérő megközelítésben.

Az evangéliumok végidőre vonatkozó kijelentései azonban ennél bővebb és részletesebb témakifejtést is tartalmaznak. A biblikus elemzés ezeknél a helyeknél erősebben számol azzal, hogy az ősegházi igehirdetés Jézus tanításait és szavait saját helyzetére aktualizálva fogalmazza át, hogy a felmerülő kérdésekre, problémákra megfelelő érzékenységgel válaszoljon.

a) Lk 17,22-37 / Mt 24,37-41. (A Q-ból merített perikópa!)

A részlet a paruszia idejének kérdésével foglalkozik, hangsúlyozva, hogy váratlanul tör be az emberi történelemben az Emberfia érkezése (vö. a vízözön és Szodoma pusztulásának példája). Szembesít azzal is, hogy ekkor megtörténik az ítéletet jelentő szétválasztás a „fölvettek” és „otthagytak” között, anélkül, hogy kiemelné az Emberfia ítélkező szerepét. A perikópa óvni akar a könnyelmű, végső ítélettel nem számoló, felkészületlen életmódtól. A csak Lk-nál található mondás: „Ahol a hulla van, odagyülekeznek a saskeselyűk” (v. 37), eredetileg az „otthagytakra”, az ítéletben elutasítottakra vonatkozhatott (vö. Ez 39,17-20 – fenyegető kép). A jelen összefüggésben Lk kapcsolatba hozza a hol kérdéssel, így az ítélet helyhezkööttsége helyett annak általános jellegére utal.

---

¹ Az összefoglaló lényegileg Koenen-Kühschelm: *Zeitenwende* című műve alapján készült. (Neue Echter Bibel, Themen 2; Würzburg 1999.)

b) Mk 13,24-27 par – A perikópa értelmezéséhez figyelembe kell venni a szövegösszefüggésben elfoglalt helyét. Mk az üldöztetésekről szóló Jézuslogionhoz (v. 9-13) kapcsolja a Jeruzsálem pusztulását meghirdető prófétai szavakat (v. 14-20) és ehhez köti a világvége témáját. A hangsúlyt a 13. vers adja „aki végig kitart, az üdvözül”. A Mk evangélium nem sokkal Jeruzsálem pusztulása (Kr.u. 70) előtt íródott, amikor a keresztények már tapasztalhatták a háborús pusztítás borzalmait. Ezt értelmezheték úgy, mint a közeli végidő jeleit. Álpróféták is erősíthették bennük a meggyőződést: itt a vég (vö. 21-23.v.). Márk ezt a feszült várakozást akarja oldani azzal, hogy rámutat: még nincs itt a vég, mert a kozmosz jelek még váratnak magukra. Ébernek kell lenni, Istenre hagyatkozni (v. 32), de kerülni kell a nagyon közeli vég letaglózó szorongását. Éppen a szorongást oldandó, az Emberfia eljövételének csak pozitív oldalát emeli ki, a választottak egybegyűjtését (Mk 13,27).

Figyelemreméltó, hogy nem esik szó a szövegösszefüggésben a felármadásról, vagy átváltozásról, viszont megjelenik a „jelekre” való hivatkozás, az apokaliptikus anyag sajátossága. Ez is erősíti bennünk a többször hangoztatott benyomást, hogy a keresztény igehirdetés a problémamegoldás függvényében felhasználja az apokaliptika elemét anélkül, hogy a teljes szisztémát átvinné. (Jézus visszautasította a jelekben való gondolkodást (Lk 17,20k), illetve csak saját küldetését értelmezte jelnek (Lk 11,29-32).

c) Mt 25,31-46 – A végső ítéletről szóló képes beszéd Mt evangéliumának sajátja. Apokaliptikus elemekből építkezve ecseteli az ítélet lényegi elvét: a Jézusi irgalmasság példája szerint élők jutnak be az örök életre, az Atya országába. Mondanivalója általános, a jelenben élő, beteljesedést váró keresztényhez szól, speciális apokaliptikus téma érintése nélkül. Mindenesetre hangsúlyt kap az egyetemes ítélet gondolata („összes nemzetek”).

A többi eszkatológikus jellegű szinoptikus helyről is elmondható, hogy szóhasználatuk, egyes elemeik a húsvét utáni egyházi igehirdetésre utalnak. Ezekben sem jelenik meg a feltármadásra, vagy átváltozásra való hivatkozás. (Mk 9,1; 13,30; Mt 10,23; 24,45-51p; 25,1-13; 25,14-30p; Mk 13,33-37p; Mt 13,36-43. 49 k; Mt 19,28p).

Ezek az eszkatológikus reflexiók a szinoptikus evangéliumok formálódásának a nagy páli leveleknél későbbi szakaszára utalnak, amikor is a szorongattatások hatására a keresztény közösségben előtérbe kerül a második eljövétel, a végső szabadulás kérdése, a „mikor” és „meddig”. A megváltás a jövőben remélt valóságként jelenik meg. Az, hogy Krisztusban már elnyertük, az üdvösség már jelenvaló, háttérbe szorul.

2. A végidő már jelen van! (Präsentische Eschatologie)

Korábbi fejtegetéseinkben már jeleztük, hogy Jézus föltámasztása milyen nagy jelentőséggel bírt a keresztény hit kibontakozása szempontjából. A történelem eszkatológikus jellegű, hívő értelmezése szükségszerűen eljutott a ténymegállapításhoz: a végidő és az üdvösség már jelenné vált a feltámadt Krisztusban. Mivel az ősegyház helyzete a figyelmet egyre inkább a jövő beteljesedés felé fordította és a már birtokolt üdvösség (a hitben megragadhatóan) háttérbe szorult, érdemes rávilágítanunk azokra a megfogalmazásokra, amelyek kiemelik az utóbbi gondolatokat. Ez a „már igen - még nem” feszültsége, amelyről már szó volt szent Pál leveleivel kapcsolatosan.

Az apostol a Krisztus-történetet értelmezve, számos helyen szól arról, hogy a végidő elérkezett.

A Galata levélben Jézus korát az „idők teljességéként” hirdeti meg (Gal 4,4), a keresztény létet a „végső időkben” élésként fogja fel (1 Kor 10,11b). A prófétai üdvösségüzenetet pedig a jelenre alkalmazza: most van a kellő idő, most van az üdvösség napja” (2 Kor 6,2).

Az eszkatológikus reménység, az új teremtés (vö. Dt 12) már Krisztusban megtörtént:

„Mindenki, aki Krisztusban van, új teremtmény” (2 Kor 5,17);

„Krisztusban sem a körülmetéltség nem számít, sem a körülmetéletlenség, hanem csak az új teremtmény” (Gal 6,15).

Ugyanakkor még nincs meg a teljesség, ezt csak a hitben és reményben birtokoljuk, záloga a keresztség szentsége:

„A keresztséggel ugyanis eltemetkeztünk vele együtt a halálba, hogy miként Krisztus az Atya dicsőségéből feltámadt a halálból, úgy

mi is új életre keljünk. Mert ha halálának hasonlóságában egybenőtünk vele, úgy leszünk föltámadásában is.” (Róm 6,4 k)

Az új élet a föltámadásban teljesül be, de már a miénk, etikai síkon megragadhatóan a büntelen életben (vö. Róm. 6,6-11).

A Filippi levél Krisztus-himnusa, melyet szent Pál valószínűleg az őskeresztény közösségi liturgiából vett át, különösen sokat mondó ebből a szempontból (Fil 2,6-11). A liturgikus ének Jézus halál utáni megdicsőülését úgy írja le, hogy minden név fölött álló nevet kapott és minden létező, mennyei, földi, alvilági hódolattal borul le előtte, megvallva az ő „Úr” voltát (v. 9-11). A hódolat kifejezésére Izajástól idéz (45,23). Ami ott Istenre vonatkozik, azt a himnusz a megdicsőült Krisztusra alkalmazza. A hódolat két fő igéje az ószövetségi szövegben jövő idejű forma (LXX: majd leborul, majd megvallja), szent Pálnál viszont aorisztoz, azaz már megtörtént eseményt jelez. Eszerint a kozmikus hatalmak már alávetettek Krisztusnak, a döntő lépés az új világ felé már megtörtént, de még rejtett valóság, a keresztény ember a hitben fogja fel.

Az új élet, az új teremtmény az Úr Lelkéből ered, ami arra képesít, hogy „Mi ... akik födetlen arccal tükrözzük az Úr dicsőségét, dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlóvá változzunk át” (2 Kor 3,18)

E néhány részlet jól kifejezi, hogy mennyire reflektáltan volt jelen – legalább a páli közösségekben – a már jelenvaló végidő, természetesen a jövőbeli beteljesedés feszültségében.

3. A paruszia ideje

E dolgozat folyamán többször szembesültünk azzal, hogy az eszkaton, mint a végső beteljesedés ideje, milyen problémás kérdés volt az ősegyházban. Krisztus küldetése, feltámadása már jelenvalóvá tette a végidőt, de a beteljesedés, a második eljövétel még várat magára. Meddig?

a) Szent Pál korábbi leveleiben kétségtelenül közelre várta az Úr érkezését (1 Tessz 4,15; 1 Kor 7,29-31), bár számol a saját halálával, elköltözésével (Fil 1,23 k).

Bizonyos evangéliumi kijelentések is a közeli érkezés gondolatát támasztják alá (pl. Mk 13,28-30).

Az is kétségtelen, hogy a pontos időmeghatározást elutasítja az ősegyház: „úgy jön el, mint éjjel a tolvaj” (1 Tessz 5,2).

Az idő múlásával azonban az Úrjövet késlekedése többekben kétségeket ébreszthetett, vagy éppen az üldöztetés-szituációkban felfokozott közelre-várást eredményezett. Az apostoli tanítás szembesül mindkettővel, és reflexióiban megfelelő választ keres a felmerülő kérdésekre ².

b) A válaszok egyik típusa az idő értelmezésére összpontosít, apokaliptikus elemek felhasználásával mutatja be, hogy még nincs itt a megfelelő idő az Úr érkezésére. Ilyen megoldás fedezhető fel a már említett Mk 13. fejezetben.

Ugyancsak ide tartozik a 2 Tessz levél: „Urunk Jézus Krisztus eljövételét és a vele való egyesülésünket illetően ne veszítsétek el rögtön józanságtokat ... mintha az Úr napja már küszöbön állna.” (2,1 k). Ezután apokaliptikus jelekre hivatkozik, az elpártolásra, a bűn emberének fellépésére, aki Istennek akar látszani. Ez még nem következett be, mert útját állja valami „késleltető” (2,7). A gondolatlánc célja az, hogy megnyugtassa és józan várakozásra segítse a közösséget.

A 2. Péter levél, az Újszövetség időben utolsó irata (Kr. u. 120 körül), hasonló módon érvel. A paruszia-tagadók két ellenérvét igyekszik semlegesíteni. Az egyik arra hivatkozik, hogy hosszú idő telt már el és nem jött el Krisztus. A másik ennek elvi megalapozása: a világtörténet a teremtéstől kezdve megy a maga útján, nincs döntő változás, minden úgy van, ahogy a kezdetekben volt. Nincs hát lényeges változást hozó időfordulat Krisztusban, és nem várható az ő második eljövételével sem (3,3-5). A szent szerző érvelésében hármast jár: először az ellenfelek magatartását bírálja, akik csúfondáros gúnyolódók, saját vágyaik szerint élnek (ószövetségi példákkal hangsúlyozva magatartásuk helytelenségét, vö. 2,4-15), majd a vízözönre hivatkozik, mint a világtörténet döntő fordulatára (3,6), végül a Zsolt 90,4 szavaival az isteni és emberi idő különbözőségére mutat rá (3,8 k).

---

² Conzelmann, Hans: Grundriss der Theologie des Neuen Testaments Kaiser Vig München 1976.

A világfordulatot a Noé-kori vízözön mintájára apokaliptikus képpel, a világgésszel érzékelteti, hogy azután helyt adjon az „új égnek” és az „új földnek” (3,10-13). Érdeemes megjegyeznünk, hogy a világgéss apokaliptikus képe nem a világ jövőbeli sorsának „tudományos” leírása, nem ez érdekli a szerzőt, hanem a döntő fordulat képi megjelenítése, hogy ébren tartsa a keresztény reményt.

Megemlítem még, mint ebbe a sorba tartozó megoldást Szent Lukács műveit, ahol a szerző – közismerten – a Krisztus-idő és a paruzia között az egyház idejével számol.

c) A megoldások másik típusa nem az idő értelmezésére épít, hanem a Krisztus-hit alapjaiból kiindulva találja meg érveit.

A Kolosszei levél alapgondolata a jelenlévő eszkatont hangsúlyozza. Isten már áthelyezett minket Fia országába (1,13). Az Egyház Krisztus teste, ahol ebben a világban Isten titkának kinyilatkoztatása valósul meg. Az üdvösséget már most birtokoljuk, növekedve ismeretben Krisztus bölcsességének mércéjéhez (2,2 k). Természetesen nem mondhatjuk, hogy már itt a beteljesülés. Ezért van szerepe a reménynek (1,5), amely a mennyre irányul, ahol Krisztus ül az Isten jobbján. Krisztussal már föltámadtunk, és életünk Krisztussal odafönt Istenben van elrejtve. Ez a már meglévő élet nyilvánul ki dicsőségben az ő megjelenésével (3,1-4).

A nagy páli levelekhez képest bizonyos hangsúlyeltolódás figyelhető meg. Amit Szent Pál még a jövő üdvösségelemeként szemlél, itt már birtokolt (bár rejtett) valóság: míg a nagy levelekben a feltámadás a jövő eredménye, most a szerző már megvalósult tényként beszél róla (Kol 2,12; 31 és így Ef 2,6 k).

Mivel az üdvösség birtoklása már most ilyen gazdag és visszafordíthatatlan, a jövő teljesség várása háttérbe szorul. A klasszikus „már igen – még nem” időbeli kategóriája helyett az „idelent” és „odafönt” hellenisztikus térbeli sémája lép. Természetesen az üdvösség bizonyosságából megfelelő élet kell, hogy fakadjon (vö. 3 f).

Szent János evangéliumában hasonló jelenséggel találkozunk. Jézus tanításának egyes részei erősen hangsúlyozzák a már jelen levő eszkatont, beleértve annak gyümölcseit is. De ezzel párhuzamosan a jövőbeli beteljesedésre irányuló anyagot is használ. Ha a hívő talán

egyoldalúan belemerülne a már jelen üdvösség „ízlelgetésébe”, vegye észre a még megvalósulásra váró elemeket is! Ez a kettősség található a Jn 5,24-29-ben.

„Bizony, bizony mondom nektek, aki hallja szavamat és hisz annak, aki küldött, az örökké él és nem esik ítélet alá, hanem már át is ment a halálból az életbe.

Bizony, bizony mondom nektek: Elérkezett az óra és már itt is van, amikor a halottak meghallják az Isten Fiának szavát. S akik meghallják, élni fognak” (24k.v.).

Ez a rész az örök élet már mostani birtoklásáról szól. A hívő nem esik ítélet alá, már átment a halálból az életbe. A Fiúban eljött a döntés órája; akik hallgatnak szavára, élni fognak: a jelen élet-birtoklás megőrződik a jövőben.

A 25-26. versek a kinyilatkoztató szó megalapozását hozzák. Ezután viszont az evangélium a lényegi mondanivalót a jövőbeli várakozás fényében fogalmazza újra:

„Ne csodálkozzatok rajta! Mert elérkezik az óra, amikor a sírokban mindnyájan meghallják az Isten Fia szavát, és előjönnek. Akik jót tettek azért, hogy feltámadjanak az örök életre, akik gonoszat tettek azért, hogy feltámadjanak a kárhozatra” (28k.v.).

Az itt említett óra a jövő órája, a halottak nem a bűnös állapotot, hanem a ténylegesen elhunytakat jelzik. A szöveg utal az ítélező szétválasztásra.

Hasonló kettősséggel találkozunk a 6. fejezet eucharisztikus beszédében is. Itt is megerősíti Jézus, hogy aki benne hisz, már birtokolja az örök életet; aki az élet kenyeréből eszik, nem hal meg, örökké él (v. 47. 50-51 b). Hozzáteszi azonban: „én feltámasztom az utolsó napon” (v. 54).

A két szemléletmód nem zárja ki egymást, inkább kiegészíti: az örök élet már mostani birtoklása a hitben, az eucharisztiaiban kell hogy igazodjék a jövő reményteli várásához.

A Jelenések könyve mind neve, mind anyaga és képvilága szempontjából a legközelebb áll az ószövetségi ihletésű apokaliptikához. Mégis lényeges pontokon különbözik attól. Szemlélődései középpontjában a meghalt és feltámadott Krisztus áll, a mennyei Bárány, aki az üdvösség történetének végső, visszavonhatatlan fordulatot

adott. Ezt fejezik ki a mennyei látomásokhoz kötődő liturgikus jelle-
gű Krisztus-himnuszok (pl. 6,9; 12,10-12). A már jelen lévő eszkaton
bizonyossága járja át a könyvet.

A földi látomások a jelenben élő egyház küzdelmeit tárják fel a
gonoszság erőivel, utalva a csapások ítéletet hordozó jellegére (9,20).

Az „odafönt lévők” és a „földi” történések elkülönítése, illetve a
„föntiek” hatása a lenti eseményekre a biztos győzelem bemutatásá-
val, a Kolosszei levél térbeli sémájára emlékeztet, amely kikerüli az
apokaliptikus jel-feltárás útját. Ugyanakkor a beteljesülést, a mennyei
Jeruzsálemet megelőző föltámadás és végső ítélet apokaliptikus jelle-
gű (20,11-17).

A szent szerző az üldöztetések és szorongattatások között élő hí-
veknek nagyhatású képekben ad vigaszt, erőt és reményt: Krisztus
már győzött, egyetemes Uralkodó. A gonoszság hatalma még egy
ideig működik, de már legyőzött és hamarosan jön Isten uralma a
Mennyei Jeruzsálem képében.

Az eddigiekben felismerhető volt, hogy az ősegyház nem kötelezte
el magát a teljes apokaliptikus szemléletmód mellett, hanem válogat,
egy-egy elemét felhasználja a „józan” várakozás erősítésére. A Jelené-
sek könyvéről is elmondhatjuk, hogy lényegileg keresztény, kriszto-
centrikus az eszkatológiája, és apokaliptikus elemei nem kényszeríté-
nek az üdvtörténet zárt apokaliptikus értelmezésére.³

Kiértékelés

A bemutatásból kitűnik, hogy az Újszövetség eszkatológikus ér-
telmezési horizontja rokonságban áll az ószövetségi felfogással, azt
felhasználja, mintegy örököseként épít rá.

Azonban sem az Ószövetség, sem az Újszövetség nem ad egysé-
ges, zárt előrejelzést a végidős történésekről. Inkább különféle elemek-
ből, eltérő, változó témákból kialakított képes megközelítésről van
szó, mely a végső valóság reményét és bizonyosságát akarja erősíteni
a hívő emberben.

Mind a régi, mind az új szövetség erősen teocentrikus az eszkató-
lógikus témák feldolgozásában. Lényegileg mindent Istentől vár és

---

³ Ritt, Hubert: Offenbarung des Johannes NEB Echter Vlg Würzburg 1998

Istenre vezet vissza. Az újszövetségi iratok emellett a középpontba állítják a Krisztus-eseményt, annak a végidőre kiható krisztológiai és szoteriológiai vonatkozásait: ami Krisztusban történt, az végérvényesen meghatározza a jövőt, a végső beteljesedést.

Ezért az ősegyház hittel vallja, hogy a Názáreti Jézusban már megjelent és valósul az eszkaton. Isten Uralma megragadhatóan közel jött Jézus igehirdetésében, csodajeleiben. Ő beteljesítette az ószövetségi várakozásokat. Keresztje és feltámadása révén már megtörte a gonosz hatalmát, új életet ajándékozott, amit a megkeresztelt ember a Lélek adományával a közösségben tapasztalhat meg (Präsentische Eschatologie).

Az új élet, az új teremtmény azonban még csak a jövő reményében birtokolja a teljességet. Ebből adódik a „már igen” és „még nem” feszültsége, ami lényegi vonalakban különbözik az ószövetségi felfogástól. Ez a feszültség, ill. a mindennapokban megélt nehézségek (pl. üldöztetés, gonoszság előretörése) vezetnek ahhoz, hogy a keresztény közösség egyre inkább visszanyúl az apokaliptikus felfogáshoz. Ennek segítségével akarja megtartani a híveket a józan várakozás reményében.

A „meddig még”, „mikor jön el az Úr” sürgető kérdésére részben az időértelmezés vonalán apokaliptikus motívumokkal keresnek választ (pl. 2 Pét levél), részben a Krisztus-hit lényegi elemeire építve, és háttérbe szorítják az idő kérdését (lásd: a „fönt” és „lent” térbeli sémája, Kol levél). Azonban az apokaliptikus jelek sem a pontos időmeghatározás kellékei. Inkább a túlzó, türelmetlen közelrevárás mérséklésére szolgálnak, a helyzetnek megfelelő válogatásban (háborúk, szorongattatások, kozmikus jelek – itt felismerhető az Ószövetségen túlmutató, apokrif apokalipszisek hatása).

Most tekintsük át röviden az ószövetségi eszkatológikus fő témák újszövetségi megjelenését: *Isten uralma és jelenléte népe körében, uralma Sionból a népek felett.*

Jézus tanítása Isten közeli uralmát hangsúlyozza, szavaiban, tetteiben Isten jött el népéhez. Az Emberfia második eljövetele pedig elhozza Isten közvetlen együttlakását népével. Bár épít a Sion-teológiára, az Újszövetség a mennyei Jeruzsálem alászállásáról szól. A történelmi város jelentősége háttérbe szorul.

A népek fölötti ítélet gondolata egyetemesebb jelleget ölt, világíté-
letté válik (Mt 25), sőt számol a jelen világ teljes megsemmisülésé-
vel, hogy helyet adjon az új égnek és új földnek (2 Pét).

Az „új kivonulás” alig jut szerephez, vagy Jézus messiási küldeté-
séhez kapcsolódik (pl. Mt 15,21-24), vagy a népek „egybegyűjtése”-
ként jelenik meg (Mt 8,11 k). A népek „másodrangú” szerepe az esz-
katológikus jövőben már nem téma.

Az „Új Jeruzsálem” és „templom” gondolata erősen spiritualizálva
nyer hangsúlyt. Az Újszövetség lemond a Jeruzsálemhez kötődő ma-
teriális jellegű prófétai képekről (életbőség), és vagy az egyházra
vonatkoztatja (Gal 4,26 k) lelki értelemben az új várost, vagy Isten
univerzális, életteret betöltő közvetlen jelenlétét fejezi ki vele (Jel). A
templom jelentősége egyszerűen megszűnik (Jn 4,22-24; Jel 21,22).

Az egyetemes béke motívuma beleértődik a végidő javaiba, de
nem olyan középponti kérdés, mint a prófétáknál. Jézus békét hozott,
de ez lelki valóság (Kol 1,20; Jn 14,27)! A választott nép békéjét
fenyegető többi nép kérdése már nem merül fel, mert az Újszövetség
a jók és gonoszok perspektívájából szemléli az emberiséget. Az álla-
tokkal való béke témája pedig feloldódik a teremtett világ átalakulá-
sában (Róm 8,18-22).

Olvasói levél

Tisztelt Szerkesztőség! A Jeromos füzetek húsvéti számában Dr.
Rózsa Huba professzor úr válaszaik között olyasmire találtam, ami
számomra egy régi kérdés megoldását jelenti. Annyira megörül-
tem, hogy ezt szeretném is megosztani. Sosem értettem, hogyan
kérdézheti Jézus így Pétertől: »Jobban szeretsz-e engem, mint
ezek«? Úgy gondoltam, Jézus nemigen várhatta el, hogy ebben Pé-
ter állást foglaljon! A pontos szöveg szerint valóban: »ezeket« és
nem »ezek«. Így mindjárt más! Az általam ismert fordítások közül
ennek ellenére csak a Károli Bibliában olvasható az »ezeknél« ki-
fejezés, de az is félreérthető, aminthogy vélhetően félre is értették.
Annak már nincs nagyobb jelentősége számomra, hogy az »ezeket«
a többi tanítványt, vagy a halászmesterség eszközeit jelenti-e. A
régii tisztelettel és szeretettel: *Gyimóthyiné Ádám Éva.*

Xeravits Géza

Pozitív eszkatológikus főszereplők a qumráni könyvtár anyagában (2. rész)

IV. Két jellegzetes téma

Messiás

Mint fentebb említettük, a *másiah* fogalom a születő kereszténység teológiája számára központi jelentőségűvé vált, amennyiben a pozitív eszkatológikus főszereplő *par excellence* megjelölésévé lett. Teljesen természetesen adódik tehát a kérdés, hogy milyen képet mutat ezt illetően a qumráni könyvtár anyaga.

A *másiah* szót eszkatológikus értelemben a qumráni könyvtár kilenc műve használja, s ezeknek az alábbi – első látásra talán unalmasnak tűnő listázása – néhány fontos következtetésre enged eljutnunk.

A *Közösség Szabályzata* egy alkalommal „Áron és Izrael felkentjeiről” beszél (1QS ix 11). A *másiah* szó itt többes számban két különböző alakot jelöl, Izrael kultuszi és világi vezetőit. Ezen alakok elérése egy meghatározott üdvtörténeti korszak lezárását jelzi (1QS ix 5b-10).

„És az első szabályok szerint irányíttatnak, melyek szerint a Közösség emberei kezdetben fegyelmezték magukat, egészen addig, amíg eljön a próféta és Áron és Izrael felkentjei.”

A *Gyülekezet Szabályzata* egyszer „a Felkentről” (1QSa ii 12) kétszer pedig „Izrael felkentjéről” (1QSa ii 14, 20) tesz említést. Itt a felkent egyetlen személy, Izrael világi vezetője. A ii 12 olvasata arra utal, hogy a kifejezés itt tituláris értelemben szerepel (lásd később).

„Ez az ülése a Név embereinek, akik a Közösség tanácsának ünepségére hívtak, midőn nemzi Isten a Felkentet közéjük. (...) Bemegy a Pap Izrael egész gyülekezete előtt, és mind az ő fivérei, Áron fiai, a papok (...) és azután bemegy Izrael felkentje (...) Senki ne nyújtsa kezét a kenyér és az újbor elsejéért a Pap előtt, mert ő áldja

meg a kenyér és az újbor elsejét, és nyújtja kezét először a kenyérért. És utána nyújtja Izrael felkentje a kezét a kenyérért. (...)"

A *Damaszkuszi Irat* különböző hagyománytörténeti rétegeiben több alkalommal fordul elő a *másiah*, ebből négyszer eszkatológikus értelemben, mint „Áron és Izrael felkentje” (CD xii 23, xiv 19, xix 10, xx 1) Izrael eszkatológikus kultuszi vezetője. Mint a *Közösség Szabályzata* esetében is, megjelenése egy meghatározott (üdv)történeti korszak végét jelzi.

„És ez szabályzata a táborok ülésének, akik ezek szerint járnak a gonoszság idején, addig, amíg fel nem kél Áron és Izrael Felkentje. (...) És ez a kifejtése a parancsolatoknak, amelyek által parancsolottnak, amíg fel nem kél Áron és Izrael Messiása, és engesztel bűnükért. (...) Ezek megmenekülnek a számonkérés korszakában, a maradék viszont kiszolgáltatik a kardnak, mikor elérkezik Áron és Izrael Felkentje. (...) Ezért mindama férfiak, akik beléptek az új szövetségbe Damaszkusz földjén, de elfordultak, és hitszegők lettek, és eltértek az élő vizek forrásától, nem számíttatnak a nép közösségéhez, és könyvébe nem íratnak be, az Egyetlen Tanító összegyűjtésének napjától addig, amíg fel nem kél a Felkent Áronból és Izraelből.”

A *4QGenesis-kommentár A* című szöveg a szó előfordulását szolgáltatja, *mesiah haccedeq* formában (4Q252 v 3). Ez a kifejezés egy eszkatológikus uralkodót jelöl, kifejezett dávidi leszármazással (a szöveg felcserélhetően használja a *mesiah haccedeq* és *cemah dávid* fogalmakat).

„‘Nem távozik el az uralkodó Júda törzsétől’. Midőn Izraelé lesz az uralom, nem vágatik ki az, aki Dávid trónján ül. Mert a ‘vessző’, ez az uralom szövetsége; és Izrael ezredei a ‘zászlók’. Amíg az Igaz Felkent, Dávid Sarja eljön. Mert neki, és leszármazottainak adatott népe uralmának szövetsége örök nemzedékeken át.”

A *4QApokrif Pentateuchus B* egyik töredékén a „felkent” nem más, mint Mózes (*móse mesihó*, 4Q377 2 ii 5).

„...Mózesnek, az ő felkentjének szájával, és követni JHVH-t, atyáink Istenét, aki parancsolt nekünk Sinai hegyeitől. (...) Mózes, Isten embere azonban Istennel volt a felhőben, és befedte őt a felhő, mert... midőn megszentelte őt, és mint egy angyal (esetében), az ő

szájából beszélt, mert ki olyan örömhírnök, mint ő, oly kegyes ember?”

A *Messiási apokalipszis* című iraton három alkalommal találjuk meg a szót, azon túl, hogy eszkatológikus alakokra vonatkozik, csak egy esetben mondhatunk bővebbet, a 4Q521 2 ii 1-ben az „ő felkentje” egy prófétai alak, Illés *redivivus*. A *Háborús tekercs* egyetlen esetében a „te felkentjeid” a próféták, akik a háború során szolgálatot teljesítenek (1QM xi 7). Ugyancsak egy alkalommal fordul elő a szó a 11Q*Melchizedek*-en, mint a „lélek felkentje” (*mesiah haruah*, 11Q*Melch* ii 18). Ez az alak egy eszkatológikus „örömhírnök” (*mevasszér*), prófétai karakterrel, közelebbről Mózes *redivivus*.

„És az örömhírnök, ez a lélek felkentje, akiről mondotta Dániel... a jó hírnök, aki szabadulást hirdet, az, akiről megíratott, hogy...”

Végezetül, az igen töredékes 4Q*Elbeszélés A* című szövegen a „királyság olajával felkent” kifejezés tűnik fel (*másiah besemen malkút*, 4Q458 2 ii 6), aki – tekintettel a mű apokaliptikus karakterére, nem más, mint az eszkatológikus király.

Mint látjuk, igen sokféle eszkatológikus „felkenttel” találkozhatunk a qumráni szövegeken. Királlyal, pappal, prófétával, de még az utolsó esetben is legalább kétfélével – az újjáéledő Illéssel és Mózes-sel. Mélyebben két szövegre kívánjuk csupán felhívni a figyelmet, melyek fontos tanúi a szó hatástörténete fejlődésének.

A *másiah* szó – hasonlóan ószövetségi előfordulásaihoz – az esetek többségében ún. *attributív* értelemben található a szövegekben. Ez azt jelenti, hogy a „felkentség” egy sajátos jellemzőjét jelenti annak a személynek, akire vonatkozik (vö. *GBH*, §88*Eb* és *GMH*, §228*b*). Körülírva tehát jelentésük: „a személy, aki a királyság olajával felkent állapotú” (4Q458); „azok, akiket Ő (Isten) felkent (egy feladatra)” (4Q521, 1QM, 4Q377); „Isten lelke által felkent személyek” (11Q*Melch*).

A szó két qumráni előfordulása viszont a héber Biblia által tanúsított használatához képest jelentős fejlődést mutat, amennyiben ún. *tituláris* értelemben szerepel, tehát „szakkifejezésként” vagy „címként” (1QSa ii 12 és 4Q252 v 3, NB. a héber Bibliában a *másiah* sehol nem szerepel eszkatológikus összefüggésben tituláris értelem-

ben, lásd pl. Roberts 1992: 51). Itt tehát megengedhető az, hogy nagybetűvel írva „Felkentnek” fordítsuk, vagy ha úgy tetszik, „Mesiásnak”. A *Gyülekezet Szabályzata* ii 12-ben a *másiah* nyelvtanilag *absolutus* formában áll, határozott névelővel, és anélkül, hogy más szó vagy utórag kapcsolódna hozzá. A *hammásiah*, „a Felkent” nem egy személy egyedi jellemzőjét írja le tehát, hanem a szövegben szereplő közösségben betöltött pozíciójára utal. A szövegben a *hammásiah* legközelebbi párhuzama a ii 19 *hakkóhén*-je („a pap”), amely szintén tituláris értelemben szerepel. A *4QGenesis-kommentár* A v 3-ban a *mesiah hacedeq* fogalmi analógiája a *móre hacedeq* („az Igaz Tanító”) titulussal nyilvánvaló, ugyanakkor a pontosító *cemah dávid* e szövegben jól mutatja, hogy különböző alakokról van szó. Ugyanúgy viszont, mint az „Igaz Tanító”, az „Igaz Felkent/Mesiás” is egy a közösség számára kiemelkedő jelentőségű hivatalt látszik jelölni. Az említett *cemah dávid* bővítmény segít ennek a hivatalnak a közelebbi meghatározásában: az „Igaz Felkent” nem más, mint az eszkatológikus közösség királya.

Ha az említett qumráni iratok anyagát összevetjük a korai zsidóság egyéb csoportjainak irodalmával, nagyon érdekes eredményekre jutunk. Először is, az 1QSa és 4Q252 – az elsőt Kr. e. 75 előtt másolták, a másikat Kr. e. 25 előtt – a *másiah* tituláris használatának legősibb tanúi. Semmilyen adatunk nincsen arra nézve, hogy a zsidóság így használta volna e szót az 1QSa és a 4Q252 megkomponálása előtti időben. Másodsor, azok a qumráni iratok, amelyek a *másiah* szót eszkatológikus értelemben hozzák, szintén a legelsőek között teszik ezt. Qumránon kívül egyedül a *Salamon zsoltárai* tanúsítják egyértelműen a szó eszkatológikus használatát a Krisztus születése előtti időben. Megjegyzendő, hogy azok a qumráni iratok, melyek érdekeltek e kérdésben, korábban keletkeztek a *Salamon zsoltárainál*. A többi vonatkozó forrásunk, *2 Bárúk* és *4 Ezdrás* egy későbbi korból erednek. Harmadszor, a korai zsidóság irodalmában nem találjuk meg a *másiah* szó alkalmazásának qumráni szövegekre jellemző sokszínűségét. Qumránon kívül az eszkatológikus *másiah* ugyanis minden esetben egyértelmű királyi jellemzőkkel rendelkezik.

Az ideális király alakja az Ószövetségben, és ennek qumráni felhasználása

A qumráni könyvtár vonatkozó anyaga a királyi pozitív eszkatológikus főszereplőnek két fő aspektusát domborítja ki, a harcost és a bírót – s ez egyáltalán nem meglepő. Ezzel ugyanis egy az Ószövetség bizonyos hagyományaiban mélyen gyökerező, ősi elképzeléshez kapcsolják kifejezőmódjukat.

Egyértelmű, hogy a királyság intézményét nem övezte egyöntetű lelkesedés az ószövetségi korban. Számos olyan szöveget ismerünk, amelyek nem csupán egyes királyok, hanem az intézmény egésze irányában fogalmaznak meg éles kritikát. Ugyanakkor azonban szép számmal találhatunk olyan szövegeket is, melyek pozitíve értékelik az izraelita királyságot, mint tényt és mint eszmét egyaránt. Vannak továbbá olyan szakaszai az Ószövetségnek, amelyek a király alakjának ideális megjelenéséről beszélnek. Jelen előadás keretei között kétféle típusú anyag vizsgálatát célozzuk meg, melyeknek egymástól különböző hátterű és *Sitz im Leben*-jük van, s melyek különböző konkrét történeti tapasztalatokat tükröznek. Mindezek mellett viszont megegyeznek abban, hogy a királyság intézményének beszélhetünk egyfajta pozitív, ideális megnyilvánulási formájáról.

Egyfelől, érdemes felidézni az ún. királyzsoltárok anyagát (mindenek előtt Ps 2; 72; 101 és 110, legyen elég mindössze két műre utalni, Kraus 1992: 107-123; Preuss 1996: 29-34). E kompozíciók, minden valószínűség szerint fogság előtti, liturgikus *Sitz im Leben*-jükkal a *par excellence* izraelita király feladatait sorolják elő. A Ps 2 és 110 központi témája a király katonai aktivitása, melynek eredménye egyetemes győzelme lesz a nemzetek felett. A Ps 72 és 101 esetében a király bírói karaktere és tevékenysége a hangsúlyos. Különösen a Ps 72 használ olyan nyelvezetet, amely kiemeli a király ítéletének isteni eredetét és fundamentális természetét. E zsoltár különösen érdekes abban, ahogy összeköti a királyi ítélet egyetemes jellegét – a pogányok szintén alávetettek neki – és az ideális király uralmának tartós pozitív hatásait (egyetemes, sőt kozmikus mértékű *sálóm*).

A másik típusú anyagot egyes prófétai szakaszok alkotják, melyek egy ideális király eljövételének várását tükrözik. Ez az iratcsoport nem feltétlenül hangsúlyozza az eljövendő király konkrét feladatait,

uralkodásának körülményei és Isten általi támogatása azonban feltételezik katonai és bírói jellegét. Elég talán a proto-izajási korpusz két ismert prófécijára utalni ehelyt: Iz 9,1-6 és 10,33-11,5. Az első szakasz tetőpontján (Iz 9,6) a király cselekvésének legfontosabb attribútumai a *mispát* és *cedáqá*, ítélet és igazságosság – mindkét kifejezés a jogi nyelv szókincséből ered. Az eljövendő uralkodó „trón-nevei” közül továbbá némelyik kifejezetten harci képzeteket idéz, különösen a két kezdő cím: *pele jóéc* és *él gibbór*, csodálatos tanácsos és erős isten (Iz 9,5b α). A másik izajási szakasz (Iz 10,33-11,5) még ékesszólóbb e tekintetben. Itt sokkal világosabb felsorolását találjuk a jövendő uralkodó harci és bírói feladatainak („tanács és erősség lelke”, „igazsággal ítéli a föld szegényeit”, „megveri a földet szája vesszejével, ajka leheletével megöli a gonoszt”, igazság és hűség az öve, Iz 11,2b, 4a β -b, 5). E szakasz ráadásul különösen fontos, hiszen a qumráni könyvtár egyes iratainak az anyagát direkte befolyásolta. Ezen túl, további prófétai anyagot is idézhetünk e tekintetben. Hadd emlékeztessünk csupán Jeremiás könyve egyes szakaszaira, pl. 22,1-5; 23,5-6; 33,15-16. Az első két szöveg a nép vezetői ellen mondott próféciaikba épül be, s idézi az izraelita király ideális alakját. A Jer 22,3 kulcsszavai: *mispát*, *cedáqá*, és a figyelmeztetés, hogy „mentsétek meg a kiraboltat az elnyomó kezéből, a jövevényt, árvát és özvegyet ne nyomorgassátok” mind az igazságos bíróra utalnak. A Jer 23,5-ben hasonló szóhasználatot találunk, az eljövő király, Dávid igaz vagy törvényes utódja (*cemah caddíq*) törvényt és igazságot (*mispát*, *cedáqá*) cselekszik a földön. Mi több, ez a szakasz világosan utal a király harci képességeire is, a 23,6a félversben: „napjaiban megszabadul Júda, és Izrael biztonságban lakik”. A harmadik szöveg, Jer 33,15-16, egy üdvorákulum keretében ismét Dávid igaz utódja felé fordul, és szinte szó szerint megismétli a 23,5-6 megfogalmazását. Érdeemes megjegyezni, hogy Jeremiás e szakaszai – különösen a két utóbbi – szintén fontos forrásai voltak egyes qumráni kompozícióknak, hiszen modellként szolgáltak Dávid sarja (*cemah dávid*) qumráni alakjának megformálásához.

Hogy ne szaporítsuk tovább a bibliai helyek sorolását, itt megállunk, ám talán ezek a passzusok is elégségesen mutatják, hogy úgy a király időhöz nem kötött, ideális képe, valamint várt jövőbeni megie-

lenése az Ószövetségben egyaránt harci és bírói képekkel kerül lefésztésre. Ez a hagyomány aztán alkalmassá vált egyes korai zsidó körök eszkatológikus gondolkodásába való beépülésre, amint ezt a qumráni könyvtár iratai is tanúsítják. E körök nem csupán előszeretettel utaltak ezekre az ószövetségi szakaszokra, vagy feldolgozták őket, hanem más szövegeket is ezek fényében értelmeztek újra, amint azt pl. a Gen 49,10 vagy Ám 9,11 példája mutatja. A qumrániak számára az eszkatológikus háború katonai vezetője nem más, mint az ószövetségi szerzők által megjövendölt ideális király. Ugyanakkor a qumráni könyvtár vonatkozó iratainak szerzői egy figyelemreméltó lépést is tesznek az ószövetségi szövegekhez képest. Ez utóbbiak ugyanis az eljövendő uralkodó dávidi kötődéseit szinte egyetemesen állítják, vagy legalábbis utalnak rá. A qumráni könyvtárban – jóllehet bizonyos iratok hangsúlyozzák a dávidi vonalat (1QSb, 4Q161, 4Q174, 4Q252, 4Q285, ezek legtöbbször „*cemah*-szöveg”) – ez a téma több kompozícióban teljességgel másodlagos jelentőségűnek mondható (1QS, 1QM, CD, 4Q175, 4Q458, vö. Pomykala 1995: 232-246 megjegyzéseit, Xeravits 2003: 149-150 pontosításával az *Áldások szabályzatát* illetően). Ezen iratok érdeklődésének homlokterében inkább a várt uralkodó feladata, mintsem származása áll.

Engedjenek meg végezetül néhány megjegyzést e szövegek történeti háttéréről. Egyes kutatók azon a véleményen vannak, hogy a harcok, dávidi „messianizmusnak” a qumráni könyvtárban való felbukkanását (különösen 4Q161, 4Q174, 4Q252, 4Q285) leginkább a heródesi kor eseményeinek a háttérén lehet megérteni. Megjegyzendő viszont, hogy ámbár az e kérdéscsoportban érdekelt szövegek mindegyikét a heródesi korban másolták, heródes-kori eredetük egyáltalán nem bizonyos. Sokkal természetesebb arra gondolnunk, hogy ezen iratok közelebb készültek azokhoz a történeti eseményekhez, melyekre utalnak: a 4Q161 például világosan Alexandrosz Jannaios uralkodásának egyes eseményeit tükrözi, tehát keletkezése inkább hasmoneus-korinak tartható. Mi több, ha elfogadjuk azt, hogy az *Áldások Szabályzata* – melyet a Kr. e. első század elején másoltak – tartalmaz dávidi utalásokat, akkor a qumráni Közösség „dávidi messianizmusának” heródes-kori datálása tarthatatlanná válik. Valójában a Kr. e. második század közepétől kezdve olyan volt Izrael belső poli-

tikai helyzete, hogy az elősegíthette a dávidi leszármazás, mint a politikai vezetés legitimitását megadó tényező hangsúlyozását (Arisztobulosz Kr. e. 104-ben lett királlyá, de már előtte, Jóannész Hürkanosz uralmának eseményei is hasonló szellemi reakciót válthattak ki, vö. Goldstein 1989: 322-332; Sacchi 2000: 253-259). Így tehát, gyakorlatilag a qumráni Közösség teljes története során alkalmas történeti-politikai szituációt találunk a királyi eszkatológikus főszereplő dávidi származásának hangsúlyozásához, mi több, tágabb értelemben egyáltalán egy királyi szereplő eszkatológikus színre viteléhez. A *Háborús tekercs* és a *4QHáború könyve* egymáshoz képest eltérő szempontjai arra utalhatnak, hogy az eszkatológikus király dávidi származása a qumrániak gondolkodásában másodlagos kérdés volt. Míg a *Háborús tekercsen* egyáltalán nincsenek dávidi utalások, addig az eszkatológikus háborúnak a *4QHáború könyve* által megőrzött feldolgozása lényeges szerepet tulajdonít a Közösség Fejedelmének, akit Dávid Sarjával azonosít.

„...Izajás próféta által: ‘és kivágatnak az erdő bokrai fejszével, és Libanon egy hatalmas által lehull. És vessző kél majd Izáj törzsökéről’... Dávid sarja. És megítéltetnek... és megöli őt a Közösség Fejedelme, Dávid Sarja... és sebekkel. És parancsolja a Pap... a Kittim megverése...”

Ez a különbség azonban egyáltalán nem tematikus fejlődés eredményének látszik. A *Háborús tekercsen* valójában az eszkatológikus események bármilyen individuális szereplője a háttérben marad, nem kap lényeges szerepet. Itt a fejlődés vonala inkább ott érhető tetten, hogy egyáltalán egy egyéni eszkatológikus főszereplő, mint olyan, az események menetébe bekerül. Az, hogy az eljövendő uralkodó úgy dávidi, mint nem-dávidi terminológiával is bemutatásra került, leginkább a Közösség eszkatológikus gondolkodásának több-dimenziós természetét tanúsítja.

Idézett szakirodalom

- Collins, J.J., 1997, *Apocalypticism in the Dead Sea Scrolls* (LDSS, London: Routledge).
— 1998, *The Apocalyptic Imagination. An Introduction to Jewish Apocalyptic Literature* (BRS, Grand Rapids: Eerdmans²).

- Davies, P.R., 2000, „Judaisms in the Dead Sea Scrolls: The Case of the Messiah” in *The Dead Sea Scrolls in Their Historical Context* (szerk. T.H. Lim, Edinburgh: T&T Clark) 219-232.
- Dimant, D., 1995, „The Qumran Manuscripts: Contents and Significance” in *Time to Prepare the Way in the Wilderness* (STDJ 16, szerk. D. Dimant és L.H. Schiffman, Leiden: Brill) 23-58.
- Fletcher-Louis, C.H.T., 2002, *All the Glory of Adam. Liturgical Anthropology in the Dead Sea Scrolls* (STDJ 42, Leiden: Brill).
- García Martínez, F. / Trebolle Barrera, J., 1995, *The People of the Dead Sea Scrolls. Their Writings, Beliefs and Practices* (Leiden: Brill).
- GBH: P. Joüon és T. Muraoka, *A Grammar of Biblical Hebrew*, 2 kötet (SubsB 14, Roma: Pontificio Istituto Biblico 1996).
- GMH: M.H. Segal, *A Grammar of Mishnaic Hebrew* (Oxford: Clarendon Press 1970³).
- Goldstein, J., 1989, „The Hasmonean Revolt and the Hasmonean Dynasty” in *The Cambridge History of Judaism. II: The Hellenistic Age* (szerk. W.D. Davies és L. Finkelstein, Cambridge: University Press) 292-351.
- Kraus, H.J., 1992, *Theology of the Psalms* (ContC, ford. K. Crim, Minneapolis: Fortress [ered. BKAT XV/3, Neukirchen: Neukirchener Verlag 1979]).
- Pomykala, K.E., 1995, *The Davidic Dynasty Tradition in Early Judaism. Its History and Significance for Messianism* (SBLEJL 7, Atlanta: Scholars).
- Preuss, H.D. 1996, *Old Testament Theology*, 2. kötet (OTL, ford. L.G. Perdue, Louisville: Westminster John Knox Press).
- Roberts, J.J.M., 1992, „The Old Testament’s Contribution to Messianic Expectations” in *The Messiah. Developments in Earliest Judaism and Christianity* (szerk. J.H. Charlesworth, Minneapolis: Fortress), 39-51.
- Sacchi, P., 2000, *The History of the Second Temple Period* (JSOTSup 285, ford. T. Kirk, Sheffield: Academic).
- Talmon, S., 1987, „Waiting for the Messiah: The Spiritual Universe of the Qumran Covenanters” in *Judaisms and Their Messiahs at the Turn of the Christian Era* (szerk. J. Neusner, et al., Cambridge: University Press) 111-137.
- Xeravits G., 2003, *King, Priest, Prophet. Positive Eschatological Protagonists of the Qumran Library* (STDJ 47, Leiden: Brill).

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Példabeszéd a magvetőről

A.) Alapgondolat

Jézus példabeszédeinek kettős történelmi helye van: az eredeti, az elhangzáskori történelmi helyük, és az ősegyházban, a misszióban, az igehirdetésben lévő helyük. A szentíráskutatók feladata, hogy a bibliakutatás különböző módszereivel felkutassák a példabeszédek eredeti értelmét, megkülönböztetve az igehirdetés során aktualizált, az adott korra és hallgatóságra alkalmazott mondanivalótól és hangsúlyoktól. A szentíráskutatók munkája nyomán (főleg a nyelvészet segítségével) ma már tudjuk, hogy már az egészen korai időkben, a Jézus halála utáni első évtizedekben bizonyos mértékben új értelmet adtak a példabeszédeknek, allegóriaként kezelték Jézus szavait. Ez az allegorikus exegézis különösen divatos volt a hellenisztikus zsidóság körében, és ez hatott a keresztény tanítókra is. A magvetőről szóló példabeszéd tanulmányozása során megkíséreljük megkeresni a Jézus saját korának szóló tanítást, és a korai egyház híveinek élethelyzete kapcsán felmerülő nehézségekre adott, aktualizált értelmezést, valamint saját élethelyzetünkre vonatkoztatva mi is megkeressük a mai kor emberének szóló tanítást.

B.) Szentírási szöveg: (Mk 4,3-9)

C.) Bevezetés

1.) A kép – Az európai hallgatóhoz a példabeszéd allegorikus jelentése sokkal közelebb áll, mert a vetés körülményei különösnek és érthetetlennek látszanak számunkra. Melyik magvető szórja a magot az útra, a kövek vagy a tüskék közé? Hogy lehet valaki ilyen ügyetlen, hogy ilyen sok mag kárbavész? És mégis: Jézus itt a korabeli Palesztína naponként ismétlődő eseményét mondja el. Ahhoz, hogy a példabeszédet jól értsük, tudnunk kell, hogy Palesztinában előbb vetnek, aztán szántanak (I. G. Dalman: Munka és szokás; W. G. Easame: Vetés és szántás; J. Jeremiás: Jézus példázatai). Tehát a példabeszédben szereplő magvető a fel nem szántott földön, az ugaron megy végig. Szándékosan hinti a magot a falu lakói által kitaposott útra, mert azt is fel kell szántani. Szándékosan vet a tövisre is, mert majd azt is beszántják. És azon a vidéken, ahol a köveket csak helyony termőréteg borítja, nem csoda, ha némelyik vetőmag köves helyre esik, mert a köveknek majd csak a megcsikorduló ekevas fog nekikütközni. Úgyhogy ami az idegen számára furcsának és ügyetlenségnek tűnik, az a palesztín viszonyok közt természetes és szabályszerű.

Tehát a mi történetünk egy olyan ún. tiszta hasonlatról szól, amely szemben a parabolával egy olyan körülményt mond el, amely mindig, újra és újra megfigyelhető, és bennünket ezzel az ismétlődő hétköznapi eseménnyel szembesít: Mindig így történik ez, vagy...? Ellentétben az allegóriával, amelynél a rejtett jelentésnek nem csak egyetlen vonatkozása van: a történet sokkal inkább egészen egy meghatározó mozzanatra van kihegyezve, amelyet fel akar fedeztetni velünk.

2.) a.) A hasonlatok többnyire hétköznapi, mindig visszatérő eseményt mondanak el; természetesen ezt nem egyszerűen, tárgyilagosan, hanem tudatos motívumválasztással és tudatos motívumépítkezéssel. Ezt az elrendezést követve jutunk el a példabeszéd meghatározó mozzanatához, amelyre a történet ki van hegyezve. A magvetőről szóló példabeszédben pl. a magvető és tevékenysége van a figyelem középpontjában, valamint a talaj különböző minőségének problémája, és az ezzel szorosan összefüggő vetés sorsa. A felépítés a példabeszéd szerint két, egymással ellentétes helyzetet ábrázol: a vetést és az aratást. A vetésnél három akadályt nevez meg, amely a

vetést veszélyezteti (4-7.v.): az utat és a madarakat, a termőréteg egyenetlenségét és a hőséget, valamint a tüskéket és bogáncsokat. Ez a három példa (figyeljünk fel a hármas számra is – a hármas szám a „kis teljesség”, a hetes szám a nagy teljesség–) jelképez minden körülményt, amely a vetés sikerét fenyegeti és akadályozza (pl. további, itt nem említett veszélyt jelenthet az üszög, az aszály, a sáska stb). Szemben ezzel, az utolsó vers (8.) arról a vetésről szól, amely jól növekszik, az ugyancsak háromszoros „emelkedéssel” a háromszoros akadály hatását dönti meg. Ennyiben tehát nem egyszerű, hanem ún. kontraszthasonlatról van szó.

b.) A fenyegetettség, a vetés sikertelensége és a szerfölött meglepő, gazdag aratás közti formális kontraszt évenként megismétlődő folyamat, és egyáltalán nem magától értetődő, hogy minden ellenállás ellenére minden évben újra megtörténik a csoda.

A sikertelen oldal terjedelmes ábrázolása felől nézve az aratás csodásnak látszik. Ennek a sokat ismételt sikertelenségnek ugyanakkor az a célja, hogy a hallgatóban bekövetkezzék: a beszélő nyíltan szól a saját szorongatottságának tapasztalatairól, s ezek számára a példabeszéd a remény új játékerét akarja megnyitni. Elképzelhető, hogy valaki az ő perspektívájából nézve másképp szeretné elmondani a példabeszédet. Ez az átalakítás a jézusi példabeszéd meghatározó mozzanatát még érthetőbbé fogja tenni. A két utolsó vers például így is hangozhatna: „Más magok jó földbe estek, kicsíráztak, pompásan növekedtek, és igen jó aratást lehetett várni. Ámde jött egy jégeső, és tönkretett mindent. Ilyen az élet.”

3.) Vajon miért mondta Jézus ezt a példabeszédet?

a.) *Milyen problémahelyzetben mondta Jézus a példabeszédet?* A Mk 4-ben olvasható példabeszéd a magvetőről, ugyanúgy, mint az ugyanott szereplő másik kettő, közös tapasztalaton alapszik: a nyilvánvaló sikertelenség (magvető), a láthatóan nyomorúságos, satnya eredmény (mustármag) és az érthetlenség, hogy mindebből hogyan születhet mégis valami (önmagától növekedő vetés). A példabeszéd üzenete valószínűvé teszi, hogy Jézus működésében nehéz időszak következett be: a kezdeti idők sikere, a nagy galileai lelkesedés után (a Mk 3,7-ben nagy sokaság követte őt, mert hallották mit művelt) ez

a lelkesedés fokozatosan elmúlt, és Jézus egyre több nehézséggel, értetlenséggel és visszautasítással találta magát szemben. Az ellenállás a zsidó hallgatóság körében kezdődik (már a Mk 3,6-ban készül az első terv Jézus elveszejtésére), aztán ez áttérjed az egyszerű emberekre is (a Mk 3,6-ban Jézus názáreti honfitársai utasítják vissza őt), és eljut egészen a teljes visszautasításig, Jézus érzi, hogy közeledik életének vége, sikertelenségben. Nyilvánvaló, hogy ebben az időben a Jézust követőknek egy része is eltávolodik tőle (Mk 7,6: Ez a nép ajkával tisztel engem, de a szíve távol van tőlem”), sőt még a tanítványok körében is értetlenség mutatkozik (Mk 8,32; 9,32). Jézus nem felel meg sem az emberek, sem a tanítványok elvárásainak: elmarad az országban a fordulat, Isten országa nem hatalommal valósul meg. Maga Jézus sem viselkedik úgy, mint a várt hatalmas Messiás, aki erősebbnek bizonyul a politikai hatalomnál, és korlátozni tudja azt. Péter heves ellenkezése Cézárea Filippiben Jézussal való konfliktushoz vezet: „Nem az Isten dolgaival törödsz, hanem az emberekével!” Mk 8,33

b.) Mi a példabeszéd válasza? Jézus a példabeszédben szembesíti a hallgatót a vetés évenként visszatérő tapasztalatával, amelyet szintén sokféle veszély fenyeget, és amelynek a legnagyobb része eredménytelen lesz, amely azonban általában mégis gazdag aratáshoz vezet. A veszélyeztetettség és az ellenállás mértéke arra utal, hogy itt csodának kell lennie. Arra hívja hallgatóit, hogy részesei legyenek ennek a tapasztalatnak, és a példabeszéd fényében új szemmel tekintsenek Jézus működésének látszólagos sikertelenségére. A külső sikertelenséggel szembehelyezi az ígéretet, hogy mindennek ellenére, minden emberi erő végessége ellenére Isten országa érvényre jut. A példabeszéd allegorikus jelentése nem a nyitottságot és a bizalmat akarja gyengíteni, hanem int, lelkiismeretvizsgálatra és tettekre indít.

A példabeszéd válasza nem annyira meggyőzni akar, mint inkább a hitre igyekszik buzdítani. A vetés és aratás természetes folyamata nem ad bizonyosságot arra, hogy abból Isten országának biztos eljövételére következtethessünk Jézus működésében. A példabeszéd inkább a magában, Jézusban való nagy bizalomnak a kifejeződése, hogy Isten országa a saját sikertelenségén át, egyenesen az összetöretésen, erőtlenségen és tehetetlenségen át fog megvalósulni. Ezzel

fokozatosan láthatóvá válik az a mélyebb alap, hogy a példabeszéd nem kényszeríteni akar, hanem szabad meghívás: Isten országát nem lehet emberi erővel sem megvalósítani, sem idekényszeríteni. Isten országa sokkal inkább ott valósul meg, ahol erre az ember szabadabbá és nyitottá válik.

A példabeszéd azt várja el a hallgatóitól, hogy lépjen ki a kérdező távolságtartó pozíciójából, és hagyja, hogy a történet egzisztenciálisan megérintse, mozgásba hozza őt: Azonosuljatok a példabeszéd csodájával, és mindent a példabeszéd perspektívájából szemléljétek. Eddigi tapasztalataitok megrögzöttségéből a remény új játékterébe hívlak benneteket. A példabeszéd segít benneteket, hogy megszabaduljatok, hogy minden lehetségest elhagyjatok: a sikertelenség látásmódját, saját elképzeléseket Isten országának megvalósulásáról, azt a felfogást, hogy Isten országát meg lehet ragadni és meg lehet valósítani emberi erővel; így nyitottá váltok valamire, ami új, meglepő, más, megragadhatatlan, mint pl. a meghaló búzaszem bőséges termése. Így beteljesedik a példabeszéd, és Isten országa meglepően gyümölcsöző eredményt hoz.

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Ne félj, ne aggódj	ének kottából	Énekelj az Úrnak c. gyűjtemény 486. o. , 5 perc
2. A példabeszéd elmondása emlékezetből A magvetőről szóló példabeszéd nagyon ismert. Ugyanakkor a 14-20. versben elmondott allegorikus értelmezés szerint emlékezzünk rá. Az egyik résztvevő emlékezetből elmondja a példabeszédet, valaki más jegyzeteli, a többi résztvevő segíti, kiegészíti, kijavítja, aztán ezt összevetjük az eredeti példabeszéddel: – Van-e különbség? – Mutatkoznak-e értelmezésbeli hangsúlyeltolódások? – Mit fejez ki számomra most a szöveg? – Milyen kérdések merülnek fel bennem a szöveg kapcsán?	egyéni, szóbeli-írásbeli munka, utána csoportos megbeszélés az óravezető irányításával	szentírási szöveg: Mk 4,3-9 papír, jegyzetfüzet, ceruza 30 perc
3. Keressünk megfelelő címet a példabeszédnek A résztvevők kettesével címet adnak a példabeszédnek, felírják filctollal egy nagy papírra, az elkészült plakátokat egymás mellé helyezik, majd megbeszélik, hogy melyik cím a legtalálóbb.	munka párosával, utána csoportos megbeszélés az óravezető irányításával	filctoll, rajzlap, cellux 30 perc
4. A kép A példabeszéd által ábrázolt kép megfigyelése és megértése Impulzus: Egy ügyetlen magvető, aki vesztéségesen vet... Információk a vetés módjáról, ahogy Jézus idejében az országban történt ld. Bevezetés 1.	csoportos megbeszélés az óravezető irányításával, egy kép segítségével	kép, lásd 27.o. 10 perc

Feladat	Módszer	Eszközök, időtartam
<p>5. A példabeszéd-elbeszélés elrendezése (építkezés, belső irány, dramatika) és meghatározó mozzanata</p>		<p>szentírási szöveg, papír, filctoll 45 perc</p>
<p>a.) – Miről akar beszélni az elbeszélő? A magvető képességeiről? A parcellák talajának különböző minőségéről? Vagy az ettől függő növekedés folyamatáról?</p>	<p>csoportbeszélgetés</p>	
<p>b.) A példabeszéd felépítése, az elbeszélés szerkezete. A tapasztalat szerinti allegorikus előértelmezés a tekintetet határozottan az egyedül döntő kontrasztra irányítja, amely egyik oldalról a fenyegetett vetés, az eredménytelenség, a hasztalanság közt, másrészt a bőséges aratás közt van. Ezért ajánlatos, hogy a résztvevők elkészítsék a példabeszéd cselekményvázlatát (vetés – megsemmisül; vetés – megsemmisül; vetés – gazdag aratás) vagy a különböző vetések sikerét tegyék szemmel láthatóvá (a leírt 4 zsák a vetés sokféleségének felel meg, és ezeknél a zsákoknál egyben a vetés hasznát is feltűnteti). A végén készítsünk számadást a veszteségről és a nyereségről (ha mindenfajta vetésnél egy zsák magot veszünk, akkor a sikertelen 3 zsákkal szemben van a harminc, a hatvan és a száz zsák termés)</p>	<p>egyéni írásbeli munka, csoportos megbeszélés az óra vezető irányításával</p>	
<p>– Miért ábrázolja olyan hosszasan a sikertelenséget? – Milyen fénybe kerül ezáltal a befejező aratás? – Mire indítja a példabeszéd ezáltal a hallgatóit? – Mi tehát a példabeszéd meghatározó mozzanata?</p>	<p>csoportbeszélgetés az óra vezető irányításával</p>	
<p>Ld. Bevezetés 2.</p>		
<p>c.) A példabeszéd átalakítása (ld. Bevezetés 2/b.) A magyarázathoz kérjük meg a résztvevőket, hogy alakítsák át a példabeszédet más felfogásban, amelyben az eredeti példabeszéd más hangsúlyokat kap. Ettől a más felfogástól és attól, hogy ma hangzik el a példabeszéd, a szántóvető példabeszédét egészen másképp mondjuk el.</p>	<p>egyéni, írásbeli munka, utána csoportos megbeszélés</p>	

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
6. Csoportbeszélgetés arról, hogy milyen helyzetben hangzik el a példabeszéd, és hogy milyen választ ad, ld. Bevezetés 3.	csoportbeszélgetés az óravezető irányításával	10 perc
7. Siker és sikertelenség a saját életünkben: átértékelés a példabeszéd alapján	egyéni elmélkedés	10 perc
8. Befejező ima: az egyéni elmélkedés gyümölcsinek megosztása, ének		kotta, gyertya, gyufa 10 perc

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központjában „**Élő Ige**” címmel **bibliaiskola** működik (októbertől májusig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig).

A kidolgozott anyagot folyamatosan közreadjuk a Jeromos füzetek állandó mellékleteként. Jelen füzetünk a negyvenhetedik óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2004. szept. 1.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Hippói Szent Ágoston és a Szentírás

Rejtett tövis volt az a kimondhatatlan tudnivágyás, amely Ágoston lelkében állandóan égett. Szívesen filozófál, de az evangéliumok kereszthalált vállaló Krisztusa nem illett logikai rendszerébe. Belebeolvas a Szentírásba, hogy aztán kissé kiábrándultan le is tegye. Holt betűk homályos üzenete. Sodródik... Találkozik Ambrus püspökkel. Végre egy remek előadó, aki logikusan be tud világítani az Ó- és Újszövetség misztériumainak Ágoston számára ismeretlen vagy rosszul ismert világába. Vívódik a tökéletes életre szóló hívás elfogadása és a világi karrieréről, az ezzel járó megbecsülésről, a pénzről és a házasságról való lemondás között. Az Írás magasztos tanáival lassan, de biztosan szétoszlatta tévelygéseit. »Tolle et lege!« És felemelte tekintetét a mindenek felett álló végtelen Istenhez, s ez a felemelkedés megadásra kényszerítette őt.

Ágoston egész személyiségével befogadta gondolkodásába és életébe az Úr szavát, s azt hirdette beszédeivel és életének példájával. Lelki olvasmányai között az első és a legfontosabb helyet a Szentírás foglalta el. Nem véletlen, hiszen a Szentírás az a könyv, amely Isten üzenetét tartalmazza. Isten tetteiről beszél, és Isten szól általa hozzánk. Olvasásakor Őt, az Írásban jelenlevő Istent kívánta felfedezni, meghallgatni. Az elmélkedés által az Írás olvasása létté vált benne, személyes ismeretté, szeretetté. Az isteni szeretetet Igéje eljutott hozzá, nemcsak az értelméig, hanem a szívéig – és csodálatba ejtette.

Ágoston bíztat bennünket, hogy mi is ennek a »kincsesbányának« varázslatába essünk: »Engedd, hogy az Isten szava megragadja szívedet, engedd, hogy birtokba vegye és féltékenyen örködjék felette.« A hit és a szeretet – amellyel a Szentírást olvassuk –, a kegyelem műve. A kegyelemből fakad és a kegyelem által nő. Szent Ágostont nem hiába nevezték a kegyelem doktorának, nem szabott határt a kegyelemnek. A Szentírás olvasása előtt, alatt és utána kigyulladt lelkében az örök fény, és valami hasonló érzés vonzása, olyan lelkesedés támadt benne, mint az emmauszi tanítványokban, akiknek lelkét átalakította Jézus írásmagyarázata: »Ugye lángolt a szívünk – mondták egymásnak –, amikor útközben beszélt hozzánk, és kifejtette az Írásokat?« (Lk 24,32)

Hogy megtaláljuk-e azt, amit keresünk, az attól is függ, hogy milyen lelkülettel vesszük kézbe a Szentírást, és milyen lelkülettel olvassuk. Szent Ágoston megtérése előtt éveken keresztül vonakodott kezébe venni az Írást, amíg rá nem döbbsent arra, hogy a Biblia Isten üzenetét tartalmazza. Attól kezdve úgy tekintette a Szent Könyveket, mint Isten levelét, amelyet a mennyei hazából írt száműzetésben élő gyermekeinek, hogy a hazavezető útra hívja, oktassa őket. Később ezt írja a Vallomásokban: »Legnagyobb élvezeteim, Uram, a Te írásaid... Nem hiába irattál annyi oldalt titkaidról!«.

»...Igéid mélysége csodálatos. Ami elének tárul: csupán kicsinyekkel enyelgő arc, de csodálatos, Uram, a mélysége, ez a roppant mélység csodálatos. Beléje néznünk félelmetes. Döbbsent tisztelet és remegő szeretet béklyóz le bennünket.« (Vallomások XII.14,17)

Török Ildikó: Szent Ágoston és a Szentírás. Részlet

Menekülj tehát a külső gondok elől, ha benső füledet Istened a méznél, de még a lépes méznél is edesebb szavára előkészítéd, hogy felszabadult és készséges benső érzéssel, Sámuellel együtt te is mondhasd: Beszélj, Uram, hallja a te szolgád (1 Kir 3,10). Ez a szó nem hangzik az utca zajában, de nem is lehet meghallani kívülről. A csendben adott jó tanács csendben történő meghallgatásra vár. Minden biztonnal örömet és vidámságot hallasz (Zsolt 50,10), ha éber figyelemmel hallgatod. Hasznos és sokkal üdvösebb, hogy ha ma hallgatsz rá, amikor tanácsol, vigasztal, figyelmeztet és tanít, s mint sokszor teszi, korhol, kissé összeszid, javít: mint ama gyászos, oly keserű és oly sötét napon hallani az ítéletét, méltatlankodását, érezni bosszúját, kegyetlenségét, kárhozatra taszítását.

Az Isten élő és hatékony szava csók neked. Nem az ajkak egyesítése ugyan, mely nemegyszer csak színleli a lelkek egységét, hanem sokkal inkább az öröm kiáradása, titkok kinyilvánítása, a mennyei fénynek és a megvilágosított léleknek valami csodálatos, merész egyesülése. Ez az élő és hathatós szó, a szívnek és a gondolatoknak kutatója, szíved minden titkát felfedi és megítéli. Ha bűneidben meg is haltál, mikor ezt a szót hallod, élni fogsz. Ez a szó, amit az Isten kimond: lélek és élet!

Clairvauxi Szent Bernát

Tarjányi Béla

Cigányok, cigány bibliafordítás (3)

2003 Karácsonya előtt Társulatunk közreadta a Cigány-Magyar Újszövetséget. A fordító Vesho-Farkas Zoltán, a nyelvi lektor Ruva Pál Sándor, az egyházi cenzor Tarjányi Béla volt. A kiadvány a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia jóváhagyásával jelent meg. A teljes Biblia cigány nyelvű fordítása előreláthatólag 2006-ra készül el.

Ennek kapcsán folytatólagosan ismertetést közlünk a hazai és nemzetközi cigányságról, valamint a bibliafordítás izgalmas feladatáról.

3. Cigány irodalmi nyelv

A fentiek ismeretében teljességgel nyilvánvaló, hogy a cigány irodalmi nyelv megteremtése nem egyszerű feladat. Hiszen egyrészt az egyes csoportok (törzsek, nyelvjárások képviselői) következetesen elhatárolódnak egymástól, másrészt egyedül a kárpáti (oláh) cigány nyelven belül 16 nyelvjárást különböztethetünk meg (l. fentebb, Rostás-Farkas György felsorolása). Van, akinek az a véleménye, hogy mindegyik nyelvet (nyelvjárást) irodalmi szintre kell emelni, és oktatni az iskolákban:

„Lehet, hogy hosszú időt kell még megérnünk ahhoz, hogy a közös sorsunkat közös nyelv is összekösse, de addig is segítsük egymást nyelvjárásaink egyenértékű fejlesztésében, mert nagyobb kár érheti kultúránkat nyelvjárásaink erőszakolt egyesítésével, mintsem azt egy ránk kényszerített egységes oktatási nyelv ígéretével, illetve vélt előnyével ellensúlyozni tudnánk. Az időnek kell megérlelnie népünket ahhoz, hogy a különböző nyelvjárásokon induló iskolai oktatásunk előbb-utóbb – de mindenképp az önálló nyelvjárást beszélő népcsoportjaink önkéntes és szabad döntése alapján – közös nyelvtan- és szókincshasználattal felé közelítsen.”¹

Ez a rendkívül vonzó és emberséges, de eléggé irreális célkitűzés is azt jelzi, hogy az egyes csoportok nem igazán szeretnének összeolvadni, egy néppé, egy nemzetté válni (csak kifelé lépnek fel egységesen). Természetesen vannak olyanok is, akik – éppen fordított sorrendben – először egy nyelvjárást igyekeznek az irodalmi nyelv szint-

---

¹ Bertényi József, Roma nyelvújítási Kódex, Editio BE-RA, Pécs, 1992, 11.o.

jére emelni, és így, a közös irodalmi nyelv által egységesíteni a cigányságot. A legmegfelelőbbnek a lovári nyelvjárást tekinthetjük, mert ez őrzött meg legtöbbet az ősi hind örökségből (szókincsből), és éppen ezért előbb a Berlieni, majd a Göttingeni Cigány Világkongresszus (1971 ill. 1981) ezt a nyelvjárást választotta ki, mint a világ cigánységének leendő irodalmi nyelvét. Miközben ezt a nyelvet a modern irodalmi nyelvek szintjére fejlesztik, a többi nyelvjárás követői dönthetnek: vagy átveszik ezt, s gyermekeiket az iskolákban erre tanítatják, vagy tovább őrzik a sajátjukat. (Később talán adaptálhatják majd saját nyelvükre a lovári nyelv területén elért eredményeket.)

Az említett kongresszusok óta eltelt idő is az ott hozott döntés helyességét látszik igazolni. A lovári nyelvnek szótára, nyelvtana jelent meg, és egyre több lovári nyelvű publikáció, műfordítás lát napvilágot. Az általunk ismert kísérletek a szentírási szövegek lefordítására és publikálására többségükben szintén ezen a nyelven történtek².

A lovári nyelvet illetően megtörtént a helyesírás (írás mód) egységesítése is. Ez is elengedhetetlenül szükséges, mert a különböző nyelvjárások, sőt a nyelvjárási csoportok is eltér(het)nek egymástól az azonos szavak (hangok) kiejtésében. A nyelv eredetileg nagyon gazdag volt hangokban: a hindi nyelvben ma is 11 magánhangzó és 33 mássalhangzó van³. Később, az idegenben vándorló csoportok sok ősi, sajátos hangot elvesztettek, tájszólásonként különböző mértékben. A mai lovári nyelvészek (írásban) már csak 5 magánhangzót és 28 mássalhangzót különböztetnek meg⁴.

4. Cigány bibliafordítás

A Magyar Katolikus Egyház készséggel felvállalja a cigánység lelki gondozását. Annál is inkább, mert nem közömbös számára, hogy ezek a honfitársaink, akik hazánk lakosságának egyre növekvő hányadát képezik (jelenleg kb. 6-8 %), ismerik-e és követik-e a keresztény értékrendet. S mivel a Balkán és a Kárpát-medence Európának

---

² Matevesko Evangeliumo, ford. Choli-Daróczi József (Szt. I. T.); Nyevo Kethanipe, ford. Choli-Daróczi József; Nevo Sovlahardo Cidipe, ford. Trifun Dimic, Dobra vest, Novi Sad, 1990; Cinori Biblia, ford. André Barthélémy, Estella, Ed. Verbo Divino, 1982.

³ Dévanagári nyelvjárás, I. Fodor István (szerk.), A világ nyelvei, Bp., Akadémiai Kiadó, 1999, 921-922.o.

⁴ Ld. Rostás-Farkas György – Karsai Ervin, Cigány-magyar, magyar-cigány szótár, Budapest, 2001, Kossuth, 9-10.o.

az a része, ahol arányában a legtöbb cigány él, elsősorban a Magyar Katolikus Egyház a hivatott arra, hogy élen járjon a cigányság evangelizálásában. Könnyebbéteget jelent, hogy a Kárpát-medencében élő cigányok nagy része magyarul is tud, így megszólításukhoz és megnyerésükhöz már adott egy közvetítő nyelv. Ugyanakkor Egyházunk kezdetektől fogva követett gyakorlata – és egyben feladata –, hogy Isten szavát minden népnek a saját nyelvén hirdesse és közvetítse.

A Bibliának cigány nyelvre történő lefordítására számos próbálkozás történt már. Hiszen nincs más több milliós népcsoport a világon, melynek nyelvére le ne fordították volna már a Szentírást. Különösen a stuttgarti székhelyű protestáns bibliaterjesztő szervezet, az Egyesült Bibliatársaságok (United Bible Societies, Vereinigte Bibelgesellschaften) tesz meg mindent azért, hogy minél több nép saját nyelvén olvashassa a Bibliát.

Nem véletlen azonban, hogy cigány nyelvre eddig senkinek sem sikerült lefordítania a teljes Szentírást. Erre számos kísérlet történt, az Egyesült Bibliatársaságok több nemzetközi konferenciát is rendezett már e célból, a Szt. Jeromos Bibliatársulat és a magyar protestáns Bibliatársaság is szervezett a témában országos konferenciát (a cigány szervezetek és cigányokkal foglalkozó lelképásztorok, lelkészek bevonásával), ezek a kezdeményezések azonban sorra eredménytelenül zárultak. A nehézségek mindig ugyanazok⁵: Melyik nyelvre fordítsunk? Ki tudja elkészíteni a fordítást? Hogyan pótolhatjuk a hiányzó szavakat? Ki fogja ellenőrizni a szöveget? Mennyien fogják azt megérteni, olvasni?

Ezen – valós – problémák mérlegelése és megoldása hosszú éveket vehet igénybe, és ha egy fordító bizottság majdan dolgozni is kezd, a fordítás, egyeztetés, lektorálás munkálatai még akár évtizedekig is eltarthatnak. Ezért választottunk egy olyan megoldást, amely ma már szokatlan: egy fordító fordít, egy lektor lektorál, és egy szakember ellenőrzi a szöveget. Manapság valójában nem szokás már, hogy az egész Bibliát egyetlen ember fordítja le. De azok a fordítások, amelyeket egykor, az első európai fordítások hőskorában egy-egy ember készített (pl. Luther, Károli, Káldi, stb.) mégis jó és időtálló fordításoknak bizonyultak. Nem okvetlenül azért, mert jók voltak, hanem mert sokan olvasták, és így a bibliafordítás szövege formálta, teremtette, egészségesítette magát a nyelvet.

---

⁵ Vö. fentebb, a Vándorok Pasztorációjának világkongresszusával kapcsolatban.

Mindezek ismeretében vállaltuk annak kockázatát, hogy megbízunk egy fordítót (Vesho Farkas Zoltán műfordító) és egy lektort (Ruva Pál Sándor nyelvész), és – természetesen és szükségszerűen – éveken át finanszírozzuk a fordító lelkes és fáradhatatlan munkáját. Megállapodásunk értelmében a fordító a lovári nyelvet használja, a lovári nyelv szókincsét kiegészíti más dialektusokban fennmaradt eredeti cigány szavakkal, szóképzéssel, hindi szavak (szótövek) fölvetelével, nemzetközi kifejezések honosításával. (A magyar kölcsönsvavak használatát igyekszünk következetesen elkerülni.) Az új szavak listáját és azok (magyar) jelentését a bibliakiadás végén közöljük. A fordítónak több könyve és műfordítása jelent már meg cigány nyelven. Harmadik éve rendületlenül dolgozik a fordításon, elkészült az Újszövetséggel és az Ószövetségnek mintegy a felével. A lektort az Oktatási Minisztérium is alkalmazta már cigány nyelvi szakértőként, ő a Nemzetközi Cigány Nyelvi Konferencia alapító tagja. Egyik megjelent könyve bibliai történetek lovári fordítását tartalmazza.

Tekintettel arra, hogy a nyelv szókincese meglehetősen szűkkörű, jó nyelvérzéssel könnyű eljutni arra a szintre, hogy megértsük a cigány szöveget. Ez a tény tette lehetővé, hogy az elkészült fordítást szakmailag ill. teológiailag ellenőrizni tudja Tarjányi Béla (a szentírástudomány tanára, aki már az 1973-as Új Katolikus Bibliafordítás készítésében is részt vett, a 90-es években pedig vezette a Káldi-Neovulgáta Bibliakiadás revíziós munkálatait).

Az Újszövetség szövege 2002-ben elkészült, 2003-ban pedig, miután a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia a kiadását engedélyezte, megjelent a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat kiadásában, mégpedig kétnyelvű (cigány-magyar) formátumban. A kétnyelvű kiadás nagy mértékben megkönnyíti a kiadvány használatát. A közöttünk és környezetünkben (Kárpát-medencében) élő cigányok nagy része magyarul is beszél, így a más cigány nyelvet (dialektust) beszélő romák is megérthetik és elsajátíthatják ezt a szöveget a magyar alapján. Ugyanakkor a cigánysággal foglalkozó magyar pedagógusok, lelkipásztorok stb. is könnyebben megérthetik és használhatják a cigány Biblia-szöveget.

A teljes Biblia fordítása 2004-ben befejeződik, ezt követi a lektorálás, és a Püspök Kar jóváhagyásának megkérése. Bízunk abban, hogy a világon az első teljes Biblia cigányul legkésőbb 2005-ben megjelenhet.

5. Mit remélünk?

Nem reméljük, hogy minden cigány nyelvész meg lesz elégedve ezzel a fordítással, és maradéktalanul jónak tartja a fordítást, a benne található nyelvi megoldásokat, az egész alkotást.

Nem reméljük, hogy a más dialektust beszélő összes cigány örömmel üdvözli a lovári fordítást, és boldogan olvasni, használni, tanulni kezdi azt.

Nem reméljük, hogy minden cigány mielőbb igyekszik megszerezni és rendszeresen olvasni, forgatni ezt az Újszövetséget, aztán pedig a teljes Bibliát.

Reméljük viszont, hogy a Romák Népe elismeri és értékeli fáradásunkat, legalább mint gesztust a többségi nemzet, s a Magyar Katolikus Egyház részéről.

Reméljük, hogy ez a fordítás is hozzájárul ahhoz, hogy a cigány nyelv valóban modern, irodalmi nyelvé váljék.

Reméljük, hogy – mindenekelőtt a kétnyelvű Újszövetség – hasznos segítség lesz a cigánysággal foglalkozó lelkipásztorok, hitoktatók, pedagógusok számára.

Reméljük, hogy a többi dialektust beszélő cigányok közül is sokan eljutnak arra szintre, hogy ezt a fordítást megértsék és lelki haszonnal olvassák.

És reméljük, hogy úttörő vállalkozásunkat hasonlóké fogják követni: bibliafordítások más nyelvjárásban, vagy ennél még jobbak lovári nyelven.

Azt mondjuk: „Ne (csak) kenyeret adj az éhezőknek, hanem vetőmagot is, ne csak halat, hanem hálót is!” Mondjuk ki hát ezt is: A keresztény embernek nem csak szeretnie kell Roma Testvérét krisztusi szeretettel, hanem meg is kell őt tanítania a krisztusi szeretetre.

Hisszük, hogy ez a törekvés nem reménytelen.

Mert hisszük, hogy a cigányság körében is sokan vannak, akik nyitottak és fogékonyak a Szentírás tanítása, erkölcsi értékei iránt, és nem csak azt várják, hogy szeressék, segítsék őket, hanem ők is Isten Szavának, Krisztus tanításának szellemében akarnak és tudnak élni.

A Biblián keresztül azzal akarjuk megajándékozni a Romák Népet, ami számunkra is a legnagyobb kincs: az evangéliumi szeretet szerinti gondolkodással és étellel.

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A **Biblische Zeitschrift** 1/2004. számában Cornelis Houtman bemutatja, hogy a *MTörv 1,19-2,1* összefoglalója Szám 13-14 leírásához képest a lényeg kiemelésével, érthetően mutatja be JHVH magatartását, az izraeliták bizalmatlansága miatt kiszabott büntetést.– Barbara Schmitz hasonlóságokra hívja fel a figyelmet a *Judit könyvében szereplő Ahior* és egyrészt a sok keleti történetben (pl. Tóbiás könyvében, sőt az ezeregyéjszaka meséiben) előforduló *Ahikár*, másrészt a Herodotosz történeti műve szerint Xerxésznek tanácsot adó *Demaratosz* között. A részben zsidó, részben hellénista műveltségű olvasók érzékelhették ezeket a párhuzamokat.– Enno Edzard Popkes azt vizsgálja, hogy a *2 Tessz levél eszkatológiája* eltér-e Szent Pálétól. A szerző a levelet leginkább a Kol és Ef levélből tévesen levont következtetéssel szemben (hogy t.i. már megtörtént a feltámadás), a páli teológia védelmében írhatta, feltehetőleg korai gnosztikusok ellen, hasonlóan a pasztorális levelekhez (pl. 2 Tim 2,18). A 2 Tessz 2,6 kérdésében Popkes egyetért Szent Ágostonnal (= nem tudjuk).

A **The Catholic Biblical Quarterly** 1/2004. számában Eugene Ulrich 11 konkrét példán mutatja be, hogy a *Kumránban talált bibliái szövegek* milyen nagy változatosságot (a maszóra tá szövegtől való eltéréseket) mutatnak. Ugyanakkor meglepő egyes változatoknak (maszóra tá, ősi szamaritánus, a LXX alapjául szolgálón héber) a mintegy ezer évvel későbbi kéziratok útján fennmaradt mai szövegekkel való szinte tökéletes azonossága. Valamennyien értékes Jézuskorabeli szövegek. Ezek a felismerések gazdagítják tudásunkat a kinyilatkoztatás, a sugalmazás, a hagyomány, a Szentírás kialakulása tekintetében, fejlesztve az Egyház ezekre vonatkozó tanítását és segítve a mai világ új kérdéseiben való lelkipásztori állásfoglalását is.– Nathan Macdonald *Ter 18,16-33-ról* szövegkritikai alapon is megállapítja, hogy annak eredeti helye 19,14 után lehetett; majd Walter Brueggemann elemzését követve elsősorban JHVH szavaira fordítja figyelmünket, aki (18,17-19-től kezdve) felfedi terveit Ábrahámra és Izraelre vonatkozólag. A városok tekintetében ítélete eleve egyezett végső döntésével, de szükséges volt Ábrahám kérése. Ennek során ő tanítást kap Isten irgalmáról (összhangban Zsolt 103 és Ez 18 tartal-

mával). JHVH pedig várta Ábrahán szavait, amelyek igazolják, hogy közvetítheti áldását a nemzeteknek (Ter 12,1-3).– Janet S. Everhart a *Kiv 38,8b-ben* röviden említett asszonyok szerepét vizsgálja. A mondatvégi ritka ige jelenthette a frigszekrény ünnepélyes kíséretét (arab szöveg nyomán), vagy más szolgálatot is. Ez, valamint a tükrök említése jelzi a nők – egyébként sok más helyen is röviden említett – aktív részvételét a bibliai (ó- és újszövetségi) közösségek életében.– William L. Holladay *Jeremiás könyve és a Második törvénykönyv* régóta sokat vitatott azonos rövid szövegrészeit vizsgálja. Bemutat 26 olyan szövegrészt, amelyeket Jeremiás vehetett át a MTörv akkor már létező szövegéből (a Proto-Deuteronomiumból), és 10 olyant, amelyeket a MTörv később írt részeibe Jeremiástól vehettek át.– F. Gerald Downing elvi érveléssel (pl. kérdések fetvetésével), valamint a földművesek életére, ősi hagyományaira és gondolkodására vonatkozó, másutt végzett vizsgálatok példájával azt akarja érzékelteni, hogy igen hasznos volna feltárni a *Jézus-korabeli Galilea* életkörülményeit, népének szokásait, gondolkodásmódját, amelyekre vonatkozólag gyakran csak szubjektív feltevéseink vannak.– Paul Elbert *Szent Lukácsnak* mindkét művében szereplő, *összesen 222 kérdését* elbeszélésbeli szerepük szerint csoportosítja, majd *stílus szempontjából* vizsgálja, egyes esetekben összehasonlítva görög elbeszélők (köztük Homérosz) stílusával is. Lukács nyelve a kérdésekben is tartalmilag sűrű, kapcsolatteremtő, világos és meggyőző.

A folyóirat 2/2004. számában Bill T. Arnold felhívja a figyelmünket *Saul hanyatlása és Dávid emelkedése* részletes leírására Sámuel első könyvében. Saul nem hallgat Sámuelre és később (a 15. fejezet után) Isten tanácsát sem kéri, sőt megöleti a rituális sorsvetésre hivatott papokat (22,18-19), a végén pedig *halottidézőhöz fordul*. Ezzel ellentétes Dávid viselkedése; *Istenre-hallgatását* sikerek követik (29,1-30,31). A két király magatartását a halottidézés és a (papi) sorsvetés jelzi. Ezzel a deuteronomista szerző példát kínál a későbbi királyoknak; ugyanezt fogalmazza meg tömören a Krónikák szerzője is (1 Krón 10,13-14), tanulságul a fogságba hurcolt népnek (2 Krón 7,14). – Steven James Schweitzer *Izajás könyvének Septuaginta-fordítását* vizsgálja a benne előforduló, a görög mitológiában is használt szavak és kifejezések szempontjából. Megállapítja, hogy a fordítás helyesen közvetíti a héber eredeti jelentését, ügyelve arra, hogy korának olvasói megértsék a próféta többszáz évvel korábbi szavait. – Terence E. Fretheim azt javasolja, hogy *Jeremiás földvásárlását*

(Jer 32) ne a távoli jövő ígéréteinek, hanem Isten már folyamatban lévő segítségével jelének tekintsük. A történet a 30-31. fejezet folytatása, és hozzátartozik a 33. is (v.ö. 32,2 és 33,1). Jeremiás bízik az Úrban, megveszi a földet, és imájára Isten – a cikk szerint – azt válaszolja, hogy a megmentés a világ (erkölcsi) rendje szerint folyamatban van. Azt tehát csak az ítélet útján teljesítheti; így hű nem csak Izraelhez, hanem saját igazságosságához is (v.ö. 32,42 és 6,14); a teljesülés a világ rendje szerinti időt igényli (29,10-11). – Barbara E. Reid O.P. azt vizsgálja, hogyan egyeztethető össze Jézus tanítása és kimagasló példája (az erőszak elviselése, az ellenség szeretete, a megbocsátás; v.ö. Mt 5,11-12.38-48; 6,12) a *Máté-evangélium* nyolc olyan példabeszédével, amely *Isten "erőszakos" büntetésére figyelmeztet*. Nyilvánvaló, hogy a szigorú bűnhődés lehetősége hatásosabban int Jézus parancsainak és példájának követésére, de *milyen Istenkép alakul ki az evangélium olvasóiban?* Szükséges, bár önmagában nem elég a példabeszédek metaforikus műfajának figyelembevétele. A mindenkit szerető Istenre vonatkozó tudásunk fejlesztéséhez hozzátartozik az evangélium hívő közösségben való alapos átbeszélése is. – Jeremy Corley szembeszáll azzal a néhány újabb kutatóval, akik vitatják a *szerezhimnusz* (1 Kor 13) *páli szerzőségét*. A szöveg mindig része volt a levélnek. Szt. Pálra, Jézusra és a LXX-fordításra jellemző szavak és kifejezések vannak benne. Témáinak jelentős része előfordul az apostol más teveleiben is. A himnusz jól illik 1 Kor 12-14 összefüggésébe, s az átlépések (12,31 és 14,1) páliak. Ismerete tükröződik Római Szt. Kelemen és talán Anttiókhiai Szt. Ignác írásaiban is.

A Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft 2/2003. számában Gershon Hepner kimutatja, hogy nem Jákob Lábánnál töltött szolgálata volt a minta a "Szövetség könyve", a "Deuteronomista törvény" és a "Szentség törvénye" számára, hanem fordítva: az említett történet írója jól ismeri ezeket a törvényeket, s azok konfliktusában a Deuteronomium győz. A későbbi szolgálások is (József, majd Izrael egész népe Egyiptomban) tükrözik a három törvénykönyv különlegességeit, előnyben részesítve a Második Törvénykönyvet. Ez azt mutatja, hogy a *"jahvista" történetek megírása későbbi, mint a három törvényé*. Így pl. a MTörv 26,7-8 szavait visszangozza a történeti mű három szolgálás-története is (Ter 31,42; 41,51; Kiv 3,9). – Alexandra és Dirk U. Rottzoll a *Jefte leányának története* (Bír 11,30-40) különböző magyarázatait mutatja be, így a középkori zsidó

és keresztény egzegétikét (pl.: szószerint igaz történet; vagy: Jefte nem ölte meg, csak állandó szüzességre ítélte leányát) és a mai történeti kritika feltevéseit (pl.: a történet eredeti változata 11,36-tal végződik; vagy: 11,30-31 és 34-40 későbbi betoldás). A szerzők célja csak a különböző megközelítések hasonló vonásaira való utalás. – Andreas Scherer azt vizsgálja, hogy *Iz 42,5-ben* a "kétszeresen meglakolt" jogi megállapítás-e (pl. kétszeresen súlyos, vagy hosszú, esetleg két nemzedéket sújtó bűnhődés), vagy a "kétszeres" csak a probléma súlyosságát fejezi ki. A szó más bibliai előfordulásai ez utóbbit teszik valószínűvé. – A folyóiratszám 3 rövid nyelvi értelmezést közöl. Yael Shemesh felhívja a figyelmet arra, hogy *Iz 31,5-ben* a "megoltalmazás" héber igéje a "béna" mozgást, azaz a madarak helyben-lebegő (védő és figyelmeztető) szárnyverdesését jelenti. – Aron Pinker szerint *Hab 3,10* vége a csaták hadvezér által való irányítását jelentő kifejezés. – Haym Tawil szerint *En 3,10* végének helyes fordítása: "belsejét Jeruzsálem leányai által készített gazdag díszítésekkel borította".

A folyóirat 3/2003. számában Kent Sparks az újabb szövegtörténeti felismeréseket figyelembe véve a *MTörv 33-beli és a Ter 49-beli törzs-felsorolásokat* egy eredetileg 10-tagú, 8. századi északi listára vezeti vissza, amelynek korábbi előzménye a Bír 5-ben olvasható. A Ter 49 legkorábban a fogság idején bővült 12-tagúvá (Simeon és Lévi betoldásával). Eszerint ezek a listák nem segítenek Izrael eredetének vagy őstörténeti viszonyainak kiderítésében. – Boris S.Ostrer azt szeretné kideríteni, hogy a leprától való *megtisztulás* szertartásában (Lev 14,1-7) az élő madár a leprát jelképezi és viszi ki a mezőre (amint a legtöbb kommentár magyarázza), vagy a madár éppen a megtisztult, felszabaduló embert jelenti (néhány kommentár és sok rabbinikus forrás szerint). Átvizsgálva az Ószövetségnek a szóabajövő madarakkal kapcsolatos szövegrészeit (a madarak hovatartozása és szerepe tekintetében) és a Pentateukhusban szereplő helyek (pl. mező) emberi közösséghez tartozó, vagy annak határán kívüli jellegét, számszerű valószínűsítéssel arra jut, hogy a második magyarázat lehet helyesebb (ellentétben az engesztelés napján a pusztába kiűzött kecskések szerepével). – Pierre J. P. Van Hecke nyelvi és szövegösszefüggési vizsgálata alapján *Mik 7,14b* helymeghatározása (magányosan lakik az erdőségben) – a legtöbb magyarázóval ellentétben – a látomás beteljesülését jelzi: Isten Básán és Gileád dús mezőin legelteti népét. – Louis H. Feldman összefoglalást ad arról, *hogyan értéke-*

li a vízözönt Filó, Pszeudo-Filó, Josephus Flavius és a rabbinikus hagyomány. Filó és Josephus védi az események történetiségét, Pszeudo-Filónak és a rabbinoknak erre nincs szükségük, mivel csak zsidóknak írnak. Mindegyikük kiemeli Isten igazságosságát és Noé kortársainak romlottságát. Filó választ ad arra is, miért sújtotta Isten a szabad akarat nélküli állatokat is. Méltatják Noé szerepét, vegyes a véleményük fiai büntelenségéről. Céljuknak megfelelően írnak Isten Noével kötött szövetségéről is, felhasználnak Biblián kívüli forrásokat és hagyományokat is. – Steven Shnider és Lawrence Zalcman rövid cikke *Préd 7,16-18* nehéz szövegének értelmét keresi. Javaslatuk (a könyv többi részeivel összhangban): Istent teljesen megérteni és a teljes tökéletességet elérni nem tudjuk; igyekezzünk igaz módon viselkedni az élet mindennapi (kis) dolgaiban.

A folyóirat 4/2003. számában John Van Seters »írónikus« cikke velveti a kérdést, hogy nem kellene-e mind az Ószövetség, mind az Újszövetség könyveinek létrejöttét az újabban követett »szerzők« és »redaktorok« feltételezése helyett egyszerűen csak »szerzők« működésével magyarázni. – Karin Schöpflin kifejti: *Jákob áldása (Ter 49)* szövegének »feszültségei« – Ter 27 analógiája és a törzsekre vonatkozó próféta mondások (pl. MTörv 33; Bír 3) figyelembevételével – alapot adnak arra a feltevésre, hogy az áldás eredetileg csak József, mint igazi örökösre vonatkozott, és a nagy néppé válást jelentette (v.ö. Ter 48,15-20). Mivel azonban József és fiai inkább csak az északi ország őseinek számítottak, az áldás kiegészült Júda, majd Jákob többi fiainak megáldásával. – Jean L'Hour azt vizsgálja, mit jelent *a Leviták könyvében a »tisztátalan« és a »szent«*. A tiszta és tisztátalan fogalmát Lev 1-16 részletesen kifejti. A papi szerzők szerint ezeknek nincs köze sem démoni befolyáshoz, sem nemzeti identitáshoz, de a rituális tisztaság lényeges követelmény az egyetlen Istennek bemutatott szent cselekményeknél; ezzel szolgálja a kultusz a társadalmat összetartó szerepét is. – Cornelius B. Houk az *Eszter könyve* egyes szövegrészeiben használt szavak hosszúságának (szótagszámának) statisztikájából arra von le következtetést, hogy szerzőjük azonos, vagy nem. (A részekben belül külön kezeli a narratív- és a beszéd-szövegeket.) Következtetése, amely segíti a döntést a keletkezéstörténet vitájában: a könyv 3 szerző műve; az eredeti Eszt 1,1-8,2 lényegesen módosult 8,3-17, végül pedig 9,1-19 hozzáátételével. – Armin D. Braun összehasonlítja *a Biblia és a görög történetírók* beszédeket közlő szövegeit. Mindkét szerzőcsoport az eredeti értelem

megőrzésével szabadon stilizál (a görögök díszítenek is). A Biblia szerzői inkább őrzik a beszélők szavait is, és általában egyenes beszédként fogalmazzák meg pl. a hallgatók hozzászólásait; ezáltal az elbeszélés szemléletesebb, drámaibb. – Georg Fischer S.J. hozzászólása áttekinti a *Pentateukhus-kutatás* mai helyzetét. Javasolja a szövegben tudatosan meghagyott többféle szemlélet megértő elfogadását, és közös munkával a reális történet, valamint mélyebb teológiai összefüggések bemutatását. – Aron Pinker *Hab 3,17*-ről megállapítja, hogy ebben a versben nem szárazságról van szó (mint pl. Jer 14-ben), hanem a növények amiatt az elhanyagoltság miatt terméketlenek, amely Babilon megbüntetése után előáll (hasonlóan ahhoz, amiről Júda megbüntetésekor Jer 18,13 szól).

IBB (Internet Bibliai Böngésző)

3D képek Izraelről

<http://www.inisrael.com/3disrael/index.html>

Biblia-múzeumok a világ országaiban

www.bmuseum.org/bible.htm

www.thebiblemuseum.com/

Izrael: www.israelbiblemuseum.com/

<http://www.blmj.org/>

Németország: <http://www.muenster.de/kultur/>

<http://www.bibelausstellung.de/>

Svájc: <http://www.bible-orient-museum.ch>

Hollandia: <http://www.bijbelsopenluchtmuseum.nl>

Archeológia

Jeruzsálem: <http://www.virtualjerusalem.com/news/>

<http://www.aish.edu/tours/tunnel/index.html>

Jeruzsálem városa: <http://www.jerusalem.muni.il>

<http://www.usm.maine.edu/>

<http://www.md.huj.ac.il/vjt/>

<http://op.org/op/ebaf/index-eng.htm>

Ókori Izrael: <http://www.isr antique.org.il>

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Székely János teológiai docens válaszol.

✍ **Kérdés:** A Szentírás több szövegrészből úgy tűnik, hogy az apostolok a keresztelest nem tartották saját feladatuknak (pl. Csel 10,48; 1 Kor 1,14-17). Mivel magyarázható ez?

A kérdés rendkívül sokféle és igen összetett problémát vet fel a keresztény kereszteleési rítus eredetével és pontos szertartásával kapcsolatban. Az idevonatkozó adataink meglehetősen töredékesek, ezért a válasz is némileg bizonytalan és töredékes lehet csupán.

A vízzel való lemosás, a vízbemerítés szertartása (az Újszövetség 'keresztség' szava – baptisma – ezt jelenti) igen sok vallásban ismert. A Nílusban, az Eufráteszben és a Gangeszben is végeztek ilyen megtisztulási fürdőket. Több misztériumvallás, így az Eleuziszi, a Mithrász, és az Izisz misztériumok fontos beavató rítusa volt a vízzel, vagy vérrel (Mithrász kultuszában) való keresztség. Az Ószövetség is bőségesen említ ilyen tisztulási fürdőket (pl. a főpap, vagy a menstruáló asszony számára). Nagy szerepe volt a tisztulási fürdőknek a kumráni közösség életében. Josephus Flavius zsidó történetíró említést tesz egy Bannus nevű pusztai remetéről, aki (Kr. u. 56 körül) szintén gyakorolta a vízben való gyakori rituális fürdőt (Vita 2,12). Ezeknek a rítusoknak a jelentése az erkölcsi vagy/és rituális megtisztulás, esetenként új életerő vagy akár az örök élet elnyerése volt. A misztériumvallások előszeretettel nevezték ezt a beavatást újjászületésnek (Corpus Hermeticum 1; Sallustius, De Deis 4; Apuleius, Metamorphoses XI 21). A víz által történő megtisztulásról több helyen ír az Ószövetség is (Iz 1,6; Ez 36,25; Zak 13,1; Zsolt 51,9). A keresztény kereszteleési szertartás legmélyebb gyökerei ebbe a közös vallási örökségbe nyúlnak vissza.

Közelebbi kapcsolat lehet a keresztség kialakulása és a zsidóknál Jézus korában már szokásos prozelita-keresztség között. A zsidó hitre áttérni akaró pogányokat körülmélték, majd - legalább két tanult ember jelenlétében – megkeresztelték (bYeb 47ab). Emil Schürer feltételezi (Or Sib IV 164 és Epiktetos, Dissertationes II 9 alapján), hogy bizonyos esetekben a prozelita fürdőt körülméltés nélkül is elnyerhette valaki. A prozeliták keresztségének jelentése a megtisztu-

lás (a pogányok ugyanis tisztátalannak számítottak) és a zsidó népbe való beiktatás volt.

A keresztény kereszttség legközvetlenebb őse azonban minden kétséget kizáróan Keresztelő János keresztelési mozgalma volt. Keresztelő János a közelgő végső időkre való felkészülés, a megtérés jeleként keresztelte a hozzá kitóduló embereket. Maga Jézus is felvette János kereszttségét. Minden bizonnyal Jézus belső vallásos életének döntő fordulata volt a Keresztelő Jánossal való találkozás, és az általa történt megkeresztelkedés is.

A negyedik evangélium több helyen említést tesz arról, hogy maga Jézus is keresztelt (Jn 3,22.26; 4,1). Ezt a hagyományt hitelesnek kell tartanunk, már csak azért is, mert az első keresztényeknek problémát okozott ez a hasonlóság Keresztelő János és Jézus között. Nehéz volt elfogadni, hogy Jézus egy ideig János tanítványa volt, és az ő nyomdokain indult el. Nemigen képzelhető tehát, hogy az ősegyház találta volna ki azt a részletet, amely Jézus keresztelési gyakorlatát említi. A János evangélium később pontosítja a korábbi állításait: nem Jézus maga keresztelt, csak a tanítványai (Jn 4,2). Ez a pontosítás szinte minden kétséget kizáróan későbbi betoldás (erre utal az Újszövetségben egyedülálló kaitoi ge kötőszó használata, és a névelő hiánya Jézus neve előtt; C.H. Dodd; John P. Meier; R. E. Brown). Az evangélium későbbi redaktora ('kiadója') megriadva attól az állítástól, amely Jézust és Keresztelő Jánost ennyire hasonlóná teszi, kijavítja azt. Hasonlóan riad meg Máté evangélista attól a tényről, hogy Jézus Jánosnál megkeresztelkedett, és próbálja elfogadhatóbbá tenni (Mt 3,14-15). A negyedik evangélium pedig egyenesen kihagyja Jézus megkeresztelésének elbeszélését, csak utal rá (Jn 1,31-34). Jézus tehát, aki János kereszttségét Istentől valónak tartotta (Mk 11,27-33; vö. Mt 11,9-11a), maga is keresztelt. Ez a tény szolgálhatja a legtermészetesebb magyarázatot arra, hogy hogyan alakult ki az ősegyházban az új tagok megkeresztelésének általános szokása. A Máté evangéliumában és a Márk-evangélium későbbi kiegészítésében szereplő keresztelési parancsok (Mt 28,19; Mk 16,16) ugyanis, legalábbis jelen megfogalmazásukban az ősegyház alkotásai, nem visszavezethetőek a történeti Jézusra.

Egyes kutatók (pl. W. Schmithals) azt is feltételezik, hogy az új tagok megkeresztelésének szokása nem volt azonnal általános. Apókló, és más efezusi tanítványok még csak János kereszttségéről tudtak, és Jézus nevére nem voltak megkeresztelve (ApCsel 18.25; 19,3).

Schmithals szerint lehetséges, hogy a keresztséget a prozelita kereszteléshez hasonlóan eleinte főként a pogányságból megtértekre alkalmazták, és csak később minden tanítványra.

Ahogy a keresztség eredetének részletei a homályba vesznek számunkra, talán még kevesebbet tudunk a szertartásának pontos menetéről. Ezzel kapcsolatban egyszerűen a számunkra fennmaradt négy legkorábbi forrás tanúságát szeretném felidézni. Szent Lukács az Apostolok Cselekedeteiben (8, 36-38) leírja az etióp udvarnok megkeresztelését (feltehetően tükrözve saját korának - kb. Kr. u. 80 - keresztelési szertartását). Az út mentén víz volt, az udvarnok és Fülöp lementek a vízhez, és Fülöp megkeresztelte őt. A későbbi kódexmásolók (E 36 it syh mae Ir Cyp) egy rövid hitvallást is belefűznek a szövegbe: „Fülöp azt mondta: Ha teljes szivedből hiszel, lehetséges (ti. megkeresztelkedned). Ő így felelt: Hiszem, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia.” Második forrásunk a Didakhé (Kr. u. I. sz. vége). A szöveg megemlíti, hogy lehetőleg élő (azaz folyó) és hideg vízben kell kereszteni, de ha nem áll rendelkezésre, akkor leöntéssel is lehet. Használja a Szentháromságos formulát és felszólít arra, hogy a keresztség előtt a megkeresztelt és a keresztelő is böjtöljön, és ha lehetséges, a többiek is. A keresztelő személyének nem tulajdonít jelentőséget, többször többes számban fogalmaz ('így kereszteljétek'; Did 7,1-4). A következő szöveg, amely a keresztelés szertartását leírja, Szent Jusztinosz († c. Kr. u. 165) Apológiája (61,1-13). A szerző szintén többesszámban fogalmaz: 'velük imádkozunk és böjtölünk... elvezetjük őket oda, ahol víz van'. Végül a Traditio apostolica elnevezésű mű, amely Rómában íródott Kr. u. 215 körül, már egészen részletesen leírja a keresztelés szertartását: a katekumenátus feltételeit, tartamát, az ördögűzéseket, a közvetlenül a keresztséget megelőző éjszakai virrasztást és böjtöt, az olajjal való két megkenést, a tej és a méz átadását, stb. (Trad Ap 21). A szöveg szintén nem helyez különösebb hangsúlyt a keresztség kiszolgáltatójára. Megemlíti a püspököt, a presbitert és a diakónust is a keresztelőmedence mellett. A szöveg szerint kereszthet akár a püspök, akár a presbiter, és a keresztelővel menjen le a medencébe egy diakónus is.

A keresztelés szertartásáról szóló legrégebbi feljegyzéseink egyike sem tulajdonít kulcsfontosságú szerepet a keresztelő személyének. Az egyház ősi meggyőződése, hogy 'Krisztus nevére' keresztel, az újonnan megkeresztelt az Ő titokzatos testébe oltódik bele, vagyis a keresztelés főszereplője nem a szertartást végző személy, hanem Krisz-

tus. Ezzel teljesen egybecseng az, amit Szent Pál ír, amikor jelzi, hogy nem sokakat keresztelt meg személyesen, és ennek örül is, mert így senki sem hivatkozhat arra, hogy ő Pálhoz tartozik, vagy Pál nevére lenne megkeresztelve. Szent Pál a keresztelést a munkatársaira bízhatta, mint annyi minden mást is a missziós munkájában. Gyakran valamelyik munkatársát küldi követként egyik vagy másik közösségébe, a munkatársaival íratja a leveleit (Róm 16,22). Az őskeresztény egyházban a kereszttség az egész közösség ünnepe és cselekedete volt, jelezve és megvalósítva a Krisztus testébe, az egyházba való beoltódást.

 Kérdés: Az evangélium hirdetésének milyen módja az, amit Szent Pál 1 Kor 1,17-ben említ: »nem szavak bölcsességével, hogy Krisztus keresztje erejét ne veszítse«? Talán erre vonatkozik – de nem világos – »a kereszt igéje« kifejezés is (1 Kor 1,18)?

A 'kereszt igéje' (*ho logosz, ho tou sztaourou*) kifejezés a keresztől szóló tanítást, igehirdetést jelenti. Szent Pál néhány mondattal később ezt írja: „A zsidók csodajeleket várnak, a görögök bölcsességet követelnek. Mi azonban a megfeszített Krisztust hirdetjük. Ő a zsidóknak botrány, a pogányoknak ostobaság, a meghívottak azonban, akár zsidók akár görögök, Krisztus Isten ereje és Isten bölcsessége. Hiszen Isten balgasága bölcsőbb az embereknél, és Isten gyöngesége erősebb az embereknél” (1Kor 1,22-25).

Hogy a világot teremtő hatalmas Isten Fia a kereszt borzalmát elszenvedje, ez mind a mai napig botrány és ostobaság. Hogy a hatalmas Isten gyöngé védtelen gyermekként egy istállóban megszülessen, fölfoghatatlan. Hogy Isten eltűrje a rosszat, a világháborúkat, azt, hogy az ember tönkretégye az Ő gyönyörűnek, csodaszépnek megalkotott világát, érthetetlen. Ám ez a keresztény örömhír szíve. Isten nem végtelen hatalom, aki vak engedelmséget követel, hanem végtelen jóság, aki a szeretetünk válaszát kéri. Ebben az irgalomban van a mi reményünk. Ha nem ezt hirdetnénk, ha emberi bölcsességre, nagyságra és érdemekre alapoznánk a hitünket, akkor az hamar öszszedőlné. A keresztény remény alapja Isten jósága, amely számunkra a kereszt balgaságában lett végérvényesen nyilvánvalóvá.

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

A **Jeromos-esték** előadás-sorozatunkban (Bibliaközpont, Bp., VI. Teréz krt.28., I.em. 6-7) *október 13-án este 6 órakor Dr. Egri László* orvos-lelkigondozó tart előadást „*A Biblia válasza a szenvedésre*” címmel.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jótevőnk és Olvasóink személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A szentségimádások időpontja és az elmélkedések témája
2004 októberétől 2005. jan. 7-ig: okt. 1. (Kis Szt. Teréz): Lk 10,16; okt. 15. (Avilai Szt. Teréz): Lk 12,1b-2; okt. 29.: Fil 1,9-10; nov. 12.: 2 Ján 5-6; nov. 26.: Lk 21,33; dec. 10.: Mt 11,18-19; dec. 21. (kedd!): Lk 1,46b-47; 2005. jan. 7.: Lk 2,52.

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és füzetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkézi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételten szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

Továbbra is kérjük kedves Olvasóinkat, Tagtársainkat, valamint a bibliaapostolképző szemináriumok résztvevőit, írják le és küldjék el szerkesztőségünknek a

Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat, amelyeket egyéni vagy közösségi szentírásolvasás ill. bibliaórán való részvétel (bibliaóra-vezetés) során szereztek! A szerkesztők

érdeklődve várják beszámolóikat: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvolgyi Éva, Zsuppán Monika.

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2600 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
30% ill. 25 % kedvezményrel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1820 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*

2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*

3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 8.000 – 7.000 – 7.000 Ft

A háromkötetes mű ára: 22.000 Ft

Újdonság!

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára: 2600 Ft.

Székely János: **Az Újszövetség teológiája.** Ára: 1960 Ft.

Kocsis Imre, „**Isten elküldte Fiának Lelkét...**” Ára: 840 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

Szentírásmagyarázat az Egyházban, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **Mi a Biblia?** BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **Biblikus teológia – Tanulmányok,** BIR 3. Ára: 560 Ft.

Egyéb:

BIBLIATUDOMÁNY CD (Káldi-Neovulgáta Biblia, konkordancia,
35 biblikus könyv, 600 kép). Ára: 8000 Ft.

Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK.** Ára: 580 Ft.

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG** – Mesék kicsiknek és
nagyoknak (3. kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht, **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ** (2. k.). Ára: 480 Ft.

Isten Szava

---

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+postaköltség)*

Érintés

*Leheletnyi szép,
Hozzá nem érő,
Gyenge szellő,
Vizet fodrozó,
Mint a szempilla
Puha árnyéka
A pillantáson:
Ennyi csak.*

(Havva)

örökre megmarad
